

Universitetet i Bergen

Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier

NOLISP350

Mastergradsoppgave i nordisk språk

Høsten 2022

Talemålsendringer i Solør

Lene Embretsen Strand

Forord

Jeg vil først og fremst takke min fantastiske veileder, Randi Neteland. Det er ingen tvil om at jeg aldri hadde kommet i mål med denne oppgaven hvis det ikke hadde vært for Randi! Hun har gitt meg akkurat det jeg trenger – mye støtte og oppmuntring, i tillegg til at hun selvfølgelig har lært meg mye om sosiolingvistikk og det å skrive masteroppgave. Tusen takk for all tålmodighet, all kunnskap og alle oppmuntrende ord!

Jeg vil også rette en takk til alle informantene som har deltatt i prosjektet mitt. Det har vært givende og hyggelig å ha samtaler med dere. Jeg må også takke kontaktpersonene og alle som har vist interesse for prosjektet mitt!

Til slutt vil jeg takke tre på hjemmebane: Jens, samboeren min, for alt fra hjelp med statistikk og korrektur til moralsk støtte og trøst. Og ikke minst mamma og pappa for støtte, middag og hundepass!

Lene Embretsen Strand

Sammendrag

Tittel: Talemålsendringer i Solør-dialekten

Student: Lene Embretsen Strand

Veileder: Randi Neteland

I denne masteroppgaven har jeg undersøkt talemålsendringer i Solør i Innlandet.

Problemstillingen er som følger: *Hva slags endringer kan vi se over tid i Solør-dialekten, og hva kan være årsaker til disse endringene?* Avhandlingen er en studie av språkendringer over tenkt tid. Det vil si at jeg har sammenlignet språket til informanter av ulik alder i Solør.

Premisset for undersøkelser av språkendringer over tenkt tid, er at hvis språket til de yngre informantene skiller seg fra språket til de eldre informantene, konkluderer man med at det har skjedd språkendringer. I min undersøkelse har jeg gjennomført intervjuer med 10 informanter. Av disse var 6 informanter over 65 år, og 4 informanter var under 20 år. For å sammenligne språket til informantene, benyttet jeg meg av 5 språklige variabler og undersøkte hva slags variant av den enkelte variabelen hver informant brukte.

Denne undersøkelsen er en kvantitativ undersøkelse med noen kvalitative elementer. Jeg bruker en hovedsakelig kvantitativ tilnærming for å vise hva slags endringer vi kan se over tid i Solør-dialekten, mens jeg bruker innslag av kvalitative metoder for å drøfte hva som kan være årsaker til endringene.

Resultatene fra denne undersøkelsen viser at det er store forskjeller mellom de eldre informantenes språk og de yngre informantenes språk. De yngre informantene bruker langt færre tradisjonelle former enn de eldre informantene. Disse resultatene peker mot at det foregår talemålsendringer i Solør-dialekten. I tillegg viser resultatene at det er stor variasjon i språket til de yngste informantene.

Jeg kommer ikke frem til en klar og entydig årsak til at det skjer endringer i Solør-dialekten, men jeg drøfter *mulige* årsaker til endringene. Språkholdninger er en mulig årsaksfaktor; flere av informantene uttrykker nokså negative holdninger til Solør-dialekten. I tillegg uttrykker mange at de tilpasser språket sitt, eller «legger om», når de er utenbygds eller snakker med noen som ikke er fra Solør. Tilpasningen innebærer at de bruker færre tradisjonelle former. Jeg finner imidlertid at den språklige tilpasningen henger sammen med språkholdninger for

mange av informantene. Slik sett kan negative språkholdninger, og et mønster for å tilpasse språket gjennom å bruke færre tradisjonelle former, virke sammen, og dermed være en mulig årsak til at det foregår talemålsendringer i Solør-dialekten.

Abstract

Title: Language change in the local dialect in Solør

Student: Lene Embretsen Strand

Tutor: Randi Neteland

This master's thesis is a study of language change in the local dialect in Solør. It examines language change over time and attempts to find out what might be the causes of these changes.

The study is an *apparent time* study of language change. This means that I have sampled speakers of different ages within the community in Solør. The idea that apparent time studies is based upon is that if the language of younger speakers differs from the language of older speakers, this shows that the language is changing.

In this study I have conducted interviews with 10 speakers from Solør. 6 of these speakers were 65 years old or older, and 4 of these speakers were younger than 20 years old. To compare the speakers' language, I used 5 language variables and examined which variant of the variable in question the speakers used. The study has a quantitative approach with some qualitative elements.

The results from this study show that there are obvious differences between the speech of the older speakers and the younger speakers. The younger speakers use less traditional dialect variants than the older speakers. These results show that it is very likely that the local dialect in Solør is changing. Additionally, the results show that there is a considerable amount of variation in the speech of the younger speakers.

I am not able to point out a clear cause of the language changes that occur in the local dialect in Solør. I do however discuss what might be possible causes. Language attitudes might affect the speakers' language, as several of the speakers express somewhat negative attitudes towards the local dialect. Additionally, they talk about how they attune their speech when they are out of town or talk to speakers who are not from Solør. This attunement entails that they use less of the traditional dialect. The combination of negative attitudes towards the local dialect and the habit of attunement might be a possible cause of the language changes in the local dialect in Solør.

Profesjonsrelevans

Masteroppgaven min dreier seg om talemålsendringer i Solør spesielt, men i arbeidet med denne oppgaven har jeg også tilegnet meg mye kunnskap om talemål generelt. Å inneha kunnskap om talemål, er på mange måter relevant og viktig for lærerprofesjonen. Ikke minst fordi vi alle har et talemål, og talemålet er svært viktig for identiteten vår.

I læreplanen for norskfaget ser vi at det er et mål at elevene skal oppnå kunnskap om og forståelse for talemål og talemålsendringer. Ett av kompetansemålene etter VG3 påbygging til generell studiekompetanse forteller at elevene skal kunne «gjøre rede for endringer i talespråk i Norge i dag og reflektere over sammenhenger mellom språk, kultur og identitet» (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 14). Jeg har tilegnet meg en solid faglig kompetanse knyttet til talemålsendringer i arbeidet med dette prosjektet, og dette vil absolutt være fordelaktig i undervisningen om talemål. I tillegg har jeg gjennom masteroppgaven fått mye kunnskap om språk, kultur og identitet, og jeg har reflektert mye rundt sammenhengen mellom disse tre faktorene.

I kjerneelementene for norskfaget står det at elevene «... skal ha innsikt i sammenhengen mellom språk, kultur og identitet og kunne forstå egen og andres språklige situasjon i Norge» (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 3). Som nevnt har arbeidet med denne oppgaven gitt meg en solid faglig bakgrunn for å undervise om språk, kultur og identitet. I tillegg vil jeg nevne at jeg på nåværende tidspunkt jobber som lærer ved Solør Videregående Skole. Mange av elevene mine har dermed Solør-dialekten som sitt eget talemål. Slik sett gir arbeidet med masteroppgaven meg et svært godt grunnlag for å tilrettelegge for at elevene mine skal forstå *egen språklige situasjon*. Denne formuleringen omhandler naturligvis så mangt, men jeg mener at det er naturlig å legge vekt på elevens dialekt i språkundervisningen i norskfaget. For mange vil dette gjøre at undervisningen føles relevant, og elevene vil oppdage at de har kunnskap om talemål allerede gjennom det de vet om sin egen dialekt. Masterprosjektet har gitt meg et godt grunnlag for å kunne undervise om talemålet til elevene jeg har til daglig, og jeg ser frem til å benytte meg av denne kompetansen i mitt arbeid i skolen.

Litteratur

Kunnskapsdepartementet. (2019). *Læreplan i norsk (NOR01-06)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. Hentet fra <https://www.udir.no/lk20/nor01-06>

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1: Innledning	11
1.1 Bakgrunn og formål.....	11
1.2 Problemstilling.....	11
1.3 Solør.....	12
1.3.1 Historie	12
1.3.2 Solungen.....	13
1.3.3 Befolkning	14
1.3.4 Sysselsetting og pendling	14
1.3.5 Utdanning	15
1.4 Solør-dialekten	16
1.4.1 Dialektområde	16
1.4.2 Dialekttrekk.....	17
1.4.3 Avgrensning av språksamfunnet Solør for denne oppgaven.....	17
1.4.4 Tidligere forskning	18
Kapittel 2: Teorikapittel	19
2.1 Språkendring.....	19
2.2 Språk og identitet.....	19
2.2.1 Identitetsbegrepet.....	19
2.2.2 Identifiseringsfunksjonen	20
2.2.3 Sosial identitetsteori	21
2.3 Sosiale grupper og språkbruk.....	22
2.3.1 Språk og kjønn	23
2.3.2 Språk og alder.....	24
2.3.2.1 Alder og språkendringer	25
2.4 Tilpasningsteori	26
2.5 Sosial nettverksteori.....	28
2.6 Språkholdninger.....	30
2.6.1 Språkholdninger i Norge	30
2.6.2 Bevisste og ubevisste språkholdninger	31
2.6.3 Språkholdninger og språkbruk	32
2.7 Standardisering.....	33
2.7.1 Prestisje- og standardspråk.....	33
2.7.2 Standardisering og regionalisering	36
2.7.3 Standardisering og regionalisering på Østlandet	37
2.8 Dialektnivellering	38
Kapittel 3: Metodekapittel	40

3.1 Sosiolingvistisk intervju	40
3.2 Rekruttering av informanter	41
3.2.1 Tilfeldig vs. skjønnsmessig utvalg.....	41
3.2.2 Størrelse på utvalg.....	43
3.2.3 Rekruttering av informanter til denne undersøkelsen.....	43
3.2.4 Utvalgsriterier til denne undersøkelsen.....	44
3.2.4.1 Sosiale variabler.....	44
3.3 Analyse.....	45
3.4 Tenkt tid og virkelig tid.....	46
3.5 Forskningsetikk.....	47
3.6 Reliabilitet og validitet.....	47
3.7 Språklige variabler	49
3.7.1 Itakisme.....	49
3.7.2 Spørreord.....	49
3.7.3 Kløyvd infinitiv.....	50
3.7.4 Hankjønsord i bestemt form flertall.....	50
3.7.5 Itte	51
Kapittel 4: Resultatkapittel	52
4.1 Itakisme.....	52
4.2 Itte	54
4.3 Hv-spørreord unntatt hvis:	55
4.4 Hankjønsord i bestemt form flertall.....	56
4.5 Kløyvd infinitiv.....	58
4.6 Oppsummering av resultatene	59
Kapittel 5: Drøftingskapittel.....	61
5.1 Språkendringer	61
5.1.1 Hva slags endringer?.....	62
5.2 Dialeknivellering	65
5.3 Språk og kjønn	66
5.4 Individuell variasjon.....	67
5.4.1 Variasjon i den yngste aldersgruppen	67
5.5 Nettverk.....	68
5.5.1 Venner.....	68
5.5.2 Nettverk på jobb.....	69
5.5.3 Familie.....	69
5.5.4 Oppsummering nettverk.....	70
5.6 Språkholdninger.....	71
5.6.1 Ungdommene med få tradisjonelle former	71

5.6.2 Ungdommene med flere tradisjonelle former	73
5.6.3 De eldste informantene	74
5.6.4 Oppsummering språkholdninger	75
5.7 Språklig tilpasning.....	75
5.7.1 Oppsummering språklig tilpasning.....	77
5.8 Oppsummering av drøftingen	78
Kapittel 6: Konklusjon	79
6.1 Hva slags endringer kan vi se over tid i Solør-dialekten?.....	79
6.2 Hva kan være årsaker til språkendringene?.....	80
6.3 Oppsummering.....	81
Litteraturliste.....	83
Vedlegg.....	88
Vedlegg 1: Vurdering fra NSD	88
Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring.....	89
Vedlegg 3: Intervjuguider.....	92

Kapittel 1: Innledning

1.1 Bakgrunn og formål

Språket vårt er kontinuerlig i endring, og språkendring er et tema som opptar mange av oss. Slik er det også i Solør. Her er mange opptatt av tilstanden til den lokale dialekten; de bekymrer seg for at det er færre og færre av innbyggerne, særlig de unge, som snakker Solør-dialekt. Innenfor sosiolingvistikken er man også opptatt av hvordan det går med dialektene på Østlandet, og noen mener at det foregår dialekttdød eller *avdialektifisering* blant dialektene her (Mæhlum, 2020, s. 54). At det foregår en dialektutjamning der forskjellene mellom de lokale dialektene på Østlandet blir mindre, det er det i hvert fall enighet om (Røyneland, 2020; Hårstad, Mæhlum og van Ommeren, 2021). Denne samtalen om dialektendringer, både blant vanlige folk og innenfor sosiolingvistikken, ligger til grunn for min interesse for utviklingen i Solør-dialekten. I denne avhandlingen ønsker jeg å undersøke om Solør-dialekten, eller solung, som den også blir kalt, endres på lik linje med andre dialekter på Østlandet, og hvorvidt man har grunn til å frykte dialekttdød også i Solør.

1.2 Problemstilling

Jeg har formulert en problemstilling som danner utgangspunktet for analysen i denne avhandlingen:

Hva slags endringer kan vi se over tid i Solør-dialekten, og hva kan være årsaker til disse endringene?

Denne avhandlingen er en sosiolingvistisk undersøkelse, og for å belyse problemstillingen vil jeg utføre intervjuer med informanter fra Solør. Masteroppgaven undersøker talemålsendringer over såkalt *tenkt tid*. Dette innebærer at jeg undersøker språket til informanter i ulike aldersgrupper. Jeg har utført intervjuer med 4 ungdommer i aldersgruppen under 20 år og 6 voksne i aldersgruppen over 65 år. Premisset for undersøkelser av talemålsendringer over *tenkt tid* er at hvis språket til informanter i den yngre aldersgruppen skiller seg klart fra språket til informantene i den eldre aldersgruppen, så går man ut fra at det har skjedd språkendringer (Meyerhoff, 2019, s. 143). Derfor benytter jeg meg av 5 språklige

variabler, og undersøker hva slags varianter av disse variablene informantene bruker for å avdekke eventuelle forskjeller i språket. I metodekapittelet forteller jeg mer om de språklige variablene, og de andre metodiske valgene som er gjort i oppgaven. Hva som kan være årsaker til språklige endringer i Solør-dialekten, drøftes gjennom å knytte resultatene fra datainnsamlingen opp mot teori om språk og språkendringer, i tillegg til at informantenes utsagn i intervjuene også spiller en viktig rolle for drøftingen. Sentrale teoretiske perspektiver vil bli presentert i teorikapittelet.

1.3 Solør

Solør er et område i Innlandet som ligger mellom Elverum og Kongsvinger. Solør-kommunene i dag er Våler, Åsnes og Grue. Brandval, som i dag er en del av Kongsvinger kommune, anses også for å være en del av Solør. Alle Solørkommunene grenser til Sverige, og store deler av Finnskogen ligger i Solør. Arealet av de tre Solør-kommunene (ikke inkludert Brandval) til sammen er 2583,4 km² (Statistisk sentralbyrå, 2022a).

1.3.1 Historie

I Ynglingesaga skriver Snorre Sturlason at det var Solve den gamle som først ryddet Solør. Videre skriver Snorre om Halvdan Hvitbein som la Solør under seg, og siden rådde han over mye av Hedmark, Toten, Hadeland og Vestfold (Svendsen, 1926, s. 6-8). I Olav den helliges saga nevner Snorre også at Kong Olav fór øst til Solør og kristnet bygda (Austad, 1973, s. 10).

Finneinnvandringen, som var størst på 1600-tallet, er en viktig del av Solørs historie. Finnene slo seg ned i skogsområder som tidligere ikke var ryddet eller bebodd, og de bedrev svedjebruk. Svedjebruk innebærer at man svir av skog, og dyrker matvekster på den brente jorda (Minken og Arntzen, 2022). Skogfinnene holdt seg ganske isolerte fra solungene, og deres språk og særegne kultur holdt seg levende lenge på Finnskogen (Bjørnskau og Østby, 2022). I dag er det fortsatt mange finske stedsnavn i området.

Skogen i Solør var ikke bare viktig for skogfinnene, men også for solungene. I 1865 skrev Hans Erik Schulze at det er skogdriften som «overhovedet holder Distriktet oppe» (Schulze, 1865, s. 116). Skogens betydning for distriktet kan illustreres ved å vise til Åsnes'

kommunevåpen. Kommunevåpenet viser tre fløterhaker mot gull bakgrunn. Fløterhakene henviser til tømmerfløtinga som har foregått i Solør, og gullfargen symboliserer at tømmeret er skogens gull (Åsnes kommune, 2022).

1.3.2 Solungen

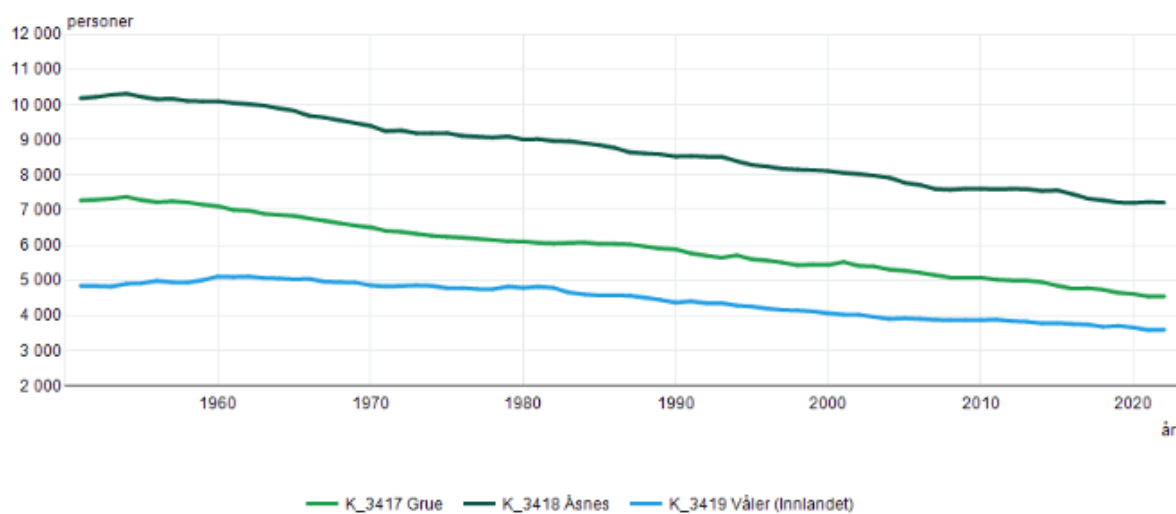
I hans Ferdaminne fraa sumaren 1860 skrev Aasmund Olavsson Vinje følgende om solungene, folket i Solør:

«Dei er kalla Norges fransmenn og dette er ikkje eit so usant ord endaa, for den seige norske bonden er ikkje so jamt aa finna her. Der er liv og lett umtanke, og det er fleire bønder som les tidender her enn kanskje paa nokon annan stad i landet, i minsto er dette tilfelle i Aasnes, som er utruleg langt framme baade med husstell og jorddyrking og den heile levemaaten» (Vinje, 1923, s. 33-34)

I 1865 skriver solungen Hans Henrik Schulze at siden Solør var forenet med Vinger og Odalen under «en skriver og en fogd for bare få år siden», så ble også vingersokningene og odølene ansett for å være solunger overfor fremmede. Schulze mener imidlertid at det ikke kan nektes «at det allerede, når man kommer ut til Vinger, viser seg en forskjellighet i folkekarakteren, likesom en bestemt forskjell viser seg, når man kommer over Elverums grenser» (Schulze, 1865, s. 114-115).

1.3.3 Befolkning

06913: Befolkning og endringer, etter region og år. Befolkning 1. januar.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Diagram 1.1: Utvikling i befolkningstall i Solør-kommunene.

Befolkning i Solør-kommunene pr. 01.01 2022 er henholdsvis 7 211 personer i Åsnes, 4 548 personer i Grue og 3 597 personer i Våler (SSB, 2022b).

Diagram 1.1 viser utviklingen i befolkningstall fra 1950-tallet frem til i dag. Diagrammet viser at folketallet i alle de tre kommunene har gått forholdsvis jevnt tilbake siden 1950-tallet.

I alle de tre kommunene er det flest innbyggere som er i de middelaldrende eller eldre aldersgruppene, og ifølge SSBs forventede utvikling kommer befolkningen til å synke i alle tre Solør-kommunene frem mot 2030 og 2050 (SSB, 2022c).

1.3.4 Sysselsetting og pendling

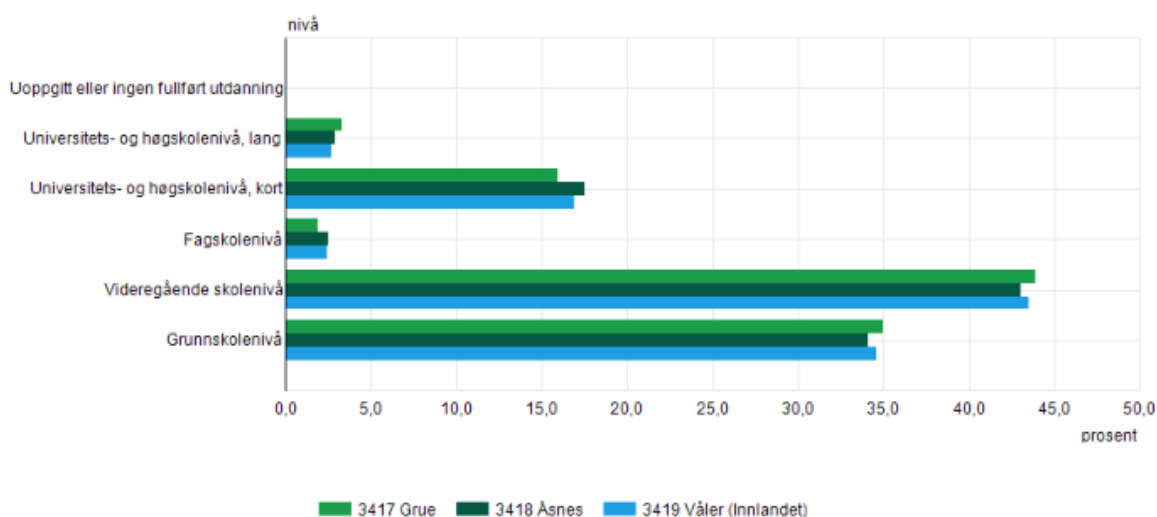
I dag jobber mange i Solør-kommunene innenfor «Varehandel, hotell og restaurant, samferdsel, finanstjen., finansielle tjen., eiendom» og helse- og sosialtjenester, i tillegg til sekundærnæringer (SSB, 2022d). Solør-kommunene er viktige jordbrukskommuner, og de er blant de største potetkommunene i landet (Thorsnæs, 2020). I tillegg er skogdriften fremdeles

betydelig i Solør i dag. Jobber innenfor jordbruk, skogbruk og fiske er dermed også viktige arbeidsplasser for solungene.

I alle tre kommunene er det også et betydelig antall arbeidstakere som pendler til jobb i en annen kommune, henholdsvis 824 i Grue, 1277 i Åsnes og 790 i Våler kommune. I Grue drar de fleste pendlerne til Kongsvinger, Åsnes er kommunen nest flest pendler til, og Oslo er den tredje kommunen på lista. I Åsnes pendler de fleste til de to andre Solør-kommunene, deretter Kongsvinger, så Elverum, og den femte kommunen på lista er Oslo. I Våler pendles det mest til Elverum, men nesten like mange pendler til Åsnes, og en del pendler til Hamar og Oslo, som er kommune nummer 3 og 4 på lista (SSB, 2022e).

1.3.5 Utdanning

09429: Personer 16 år og over, etter region og nivå. Personer 16 år og over (prosent), 2021.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Diagram 1.2: Utdanningsnivå i Solør-kommunene.

Utdanningsnivået i Solør er nokså likt i alle de tre kommunene. Det er færre av solungene som har høyere utdanning enn nordmenn har på landsbasis. 25,0% har høyere utdanning, kort (dvs. universitets- og høgscoleutdanning på inntil 4 år) på landsbasis, og 11,0% har høyere utdanning, lang (dvs. universitets- og høgscoleutdanning på mer enn 4 år) på landsbasis. I Solør ligger høyere utdanning, kort på henholdsvis 15,9%, 17,5% og 16,9% i Grue, Åsnes og

Våler. Høyere utdanning, lang er det henholdsvis 3,3%, 2,9% og 2,7% av innbyggerne i Grue, Åsnes og Våler som har (SSB, 2022f).

For å ta høyere utdanning må solungene dra ut av Solør. De kan imidlertid fullføre både grunnskolen og videregående skole i distriktet. Solør Videregående Skole består av tre forskjellige studiesteder: avdeling Flisa, Sønsterud og Våler. Utdanningstilbudene ved skolen er bygg- og anleggsteknikk, helse- og oppvekstfag, service og samferdsel, teknologi- og industrifag, elektro og datateknologi, naturbruk, studiespesialisering og påbygging til generell studiekompetanse.

1.4 Solør-dialekten

1.4.1 Dialektområde

Sandøy (2015, s. 160) deler Østlandet inn i dialektområdene Midlandsk, Nedre døle- og telemål, Vikværsk, Nordøstlandsk og Midtøstlandsk. Solør-dialekten er en del av det nordøstlandske dialektområdet. Det første kartet han viser til er en inndeling etter tradisjonelle dialektdrag fra omkring 1900. Det har imidlertid skjedd en god del endringer siden begynnelsen av 1900-tallet, og Sandøy har vist dette ved å lage et nytt kart som skildrer dialektinndelingen i den sørlige delen av Østlandet rundt 2000. Den viktigste endringen på kartet er at området som er Midtøstlandsk viser en betydelig ekspansjon. Midtøstlandsk har ekspandert inn i alle de andre dialektområdene, og dette er den mest omfattende dialekt-geografiske omleggingen i Norge (Sandøy, 2015, s. 168). Ekspansjonen av Midtøstlandsk har konsekvenser for Solør i form av at Kongsvinger, som grenser til den sørligste Solør-kommunen Grue, har blitt en del av det midtøstlandske dialektområdet. Tidligere var Kongsvinger en del av det nordøstlandske dialektområdet. Solør ligger altså nå helt på grensen til det midtøstlandske dialektområdet, og det er sannsynlig at dette vil ha påvirkning på talemålet i Solør.

En annen inndeling blir presentert av Lie (1990, s. 102): ifølge ham er Solør-dialekten en opplandsk dialekt. De opplandske dialektene er dialektene som snakkes i områdene Solør-Odalen, Hedmarken og Vestoppland (Lie, 1990, s. 102).

1.4.2 Dialekttrekk

Solør-dialekten er spesielt kjent for språktrekket *itakisme*. Itakisme innebærer at y-lyden ikke er i bruk, man bruker heller *i*. I tillegg er diftongen *øy* erstattet av *ei*, siden y-lyden også er en del av *øy*-diftongen (Larsen, 1894, s. 5). Resultatet av dette er at solunger vil si *reik* i stedet for *røyk*, og *neie* i stedet for *nøye*. Solør-dialekta har imidlertid også en ekstra vokal som ikke er vanlig andre steder. Det er en bakre, midtre vokal, og den likner vokalen i det engelske ordet *but* (Lie, 1990, s. 104). Den forekommer i ord som: lov, lokk, sover, melk, større. Jahr påpeker imidlertid at denne vokalen sannsynligvis er på retur og at den hos unge ofte sammenfaller med *æ* (Lie, 1990, s. 104). Palatalisering av dentaler forekommer også i Solør-dialekta (Jahr, 1990, s. 14).

I ord som 'hvit' og 'veps' finner man forskjellige uttalemåter innad i Solør. Åsnes har tradisjonelt *gv* ('gvit' og 'gvæks'), mens nord i Våler har man tradisjonelt *kv* (Kolsrud, 1944, s. 46). I Grue bruker man *v* i disse ordene og lignende ord. Spørreordene som skrives med *hv* avviker imidlertid fra dette mønsteret. De uttales oftest med h: *hæffær* ('hvorfor'), *hæss'n* ('hvordan') (Kolsrud, 1944, s. 78).

Tradisjonelt sett har Solør-dialekten dativ. I nyere tid ser man at dativformer også kommer inn i nominativ i Solør, og det har blitt fremsatt en hypotese om at slik «overbruk» av dativ kan henge sammen med at dativen er på vei ut av språket (Vikør, 1999, s. 30).

Nektingsadverbet uttales tradisjonelt *itte* i Solør, slik det også gjør mange andre steder på Østlandet. Solør er en del av språkområdet som får kløyvd infinitiv, altså kan infinitivsformen av verbet ende enten på *-e* eller *-a*. I likhet med mange andre dialekter på Østlandet har Solør-dialekten tradisjonelt endelsen *-a* for hankjønnsord i bestemt form flertall.

1.4.3 Avgrensning av språksamfunnet Solør for denne oppgaven

Amund B. Larsen (1894, s. 5) skriver at Solør-dialekten snakkes i de fem prestegjeldene: Brandval, Grue, Hof, Åsnes og Våler. I tillegg trekker han frem at språket i hele ni prestegjeld kan regnes som «solørsk» i den videste forstand, disse prestegjeldene er de nevnte fem og Vinger, Eidskog, Nord-Odal og Sør-Odal. Han deler disse ni prestegjeldene inn i en sydlig og

en nordlig avdeling, og kaller den nordlige avdelingen for den «egentlige solørsk» (Larsen, 1894, s. 5).

Sigurd Kolsrud (1944, s. 44) skriver også at Solørmålet snakkes i selve Solør, Vinger, Odal og Eidskog. Han legger vekt på at Solør-dialekten har sin mest karakteristiske form i selve Solørbygdene. Både Larsen og Kolsrud anser Brandval, Grue, Hof, Åsnes og Våler for å være det egentlige Solør. I dag er Hof en del av Åsnes kommune, og Brandval er en del av Kongsvinger kommune. For ordens skyld vil jeg kun inkludere de tre Solør-kommunene i min oppgave, Grue, Åsnes og Våler, og dermed utelate Brandval.

1.4.4 Tidligere forskning

Språkforskeren Amund Bredesen Larsen, som ble født i Solør-kommunen Grue i 1849, skrev sin doktoravhandling om Solør-dialekten. Doktoravhandlingen hadde tittelen «Lydlæren i den solørske Dialekt, især i dens Forhold til Oldsproget», og denne ble ferdigstilt i 1894.

Noe nyere enn Larsens doktorgrad er Sigurd Kolsruds bok «Utsyn over målet i Øyerdalane og Solørbygdene» fra 1944. Solør-dialekten har så vidt meg bekjent ikke blitt behandlet på en like utførlig måte siden Kolsrud. Det finnes imidlertid informasjon om dialekten i bøker som handler om dialekter i Norge generelt eller dialekter på Østlandet. For eksempel «Norske dialekter» (Christiansen, 1976), «Den store dialektboka» (Jahr, 1990) og «Austlandsmål: språkarv og språkbruk på indre Austlandet» (Skogstad, 1974).

Kapittel 2: Teorikapittel

2.1 Språkendring

Det er en kjensgjerning at språket vårt kontinuerlig er i endring. Hva som ligger til grunn for språkendringene derimot; det er ikke et like enkelt spørsmål. Sandøy (1996, s. 129) skiller mellom *indre* faktorer og *ytre* faktorer som ligger til grunn for språkendringer. Indre faktorer dreier seg om at egenskaper ved språket selv fører til endringer. Sandøy (1996) trekker frem eksempler på indre faktorer som regelinnsnevring, regelutviding, analogi, funksjonell tyngde og naturlighet. Det er imidlertid de ytre faktorene jeg skal konsentrere meg om, som for eksempel identifiseringsfunksjonen til språket og prestisje knyttet til språkbruk. Dette vil jeg diskutere videre nedenfor.

2.2 Språk og identitet

2.2.1 Identitetsbegrepet

Hårstad, Mæhlum og van Ommeren (2021, s. 40) skiller mellom et essensialistisk og et konstruktivistisk identitetsbegrep. Et essensialistisk syn på identitet ser på identitet som noe varig, statisk. Identiteten er en kjerne i oss som vi har med oss livet gjennom, og den vil ikke endre seg stort. Et konstruktivistisk identitetsbegrep er derimot et syn på identitet som noe dynamisk, noe som endres kontinuerlig. Vi skaper, bygger, endrer identitet hele tiden. Identiteten vil altså endre seg gjennom livet (Mæhlum, Hårstad og van Ommeren, 2021, s. 40-41).

Synet man har på identitet – essensialistisk eller konstruktivistisk, vil også prege synet man har på sammenhengen mellom språk og identitet. Særlig innenfor et konstruktivistisk syn på identitet, vil språket være viktig. Man bruker nemlig språket for å *konstruere*, skape, identiteten (Mæhlum, Hårstad og van Ommeren, 2021, s. 40-41). Slik blir språket et av de viktigste verktøyene vi har for å vise hvem vi er. Vi markerer identiteten vår gjennom språket. Ikke bare bruker vi språket til å fortelle om oss selv – hva vi heter, hvor vi kommer fra, hva vi liker, men *måten* vi snakker på avslører mye om hvem vi er og hvem vi ønsker å være.

Sandøy (1996, s. 115) bruker et identitetsbegrep der han knytter identitet tett opp mot sosiale grupper. Han understreker at den sosiale identiteten vår vil bli bundet sammen med den sosiale gruppa vi blir sosialisert inn i; vi vil lære oss normene og verdiene som er viktige i gruppa og disse vil bli våre egne. I første omgang er det altså den gruppa vi blir sosialisert inn i som barn vi vil knytte identiteten vår opp mot (Sandøy, 1996, s. 115).

2.2.2 Identifiseringsfunksjonen

Språket er altså et av de verktøyene vi bruker for å vise hvem vi er. En del av det er at vi bruker språket for å vise hvilken gruppe vi tilhører. Vi kan skille grupper fra hverandre ved å høre på språket, eller dialekten deres, og ved å bruke dialekten til en spesiell gruppe, tydeliggjør vi gruppeidentiteten vår. Språket har altså en *identifiseringsfunksjon* (Sandøy, 1996, s. 115). Sandøys (1996) identifiseringsfunksjon kan minne om det Hårstad, Mæhlum og van Ommeren (2021, s. 38) beskriver som *språkets indeksikalitet*. De viser til at de språklige tegnene vi velger, formidler ikke bare semantisk mening, men det gir også informasjon om oss selv (Hårstad, Mæhlum og van Ommeren, 2021, s. 38). Ut fra de språklige valgene vi gjør, kan samtalepartnerne våre gjøre seg opp en mening om hvem de tror vi er, hvem vi identifiserer oss med, eller ønsker å identifisere oss med (Hårstad, Mæhlum og van Ommeren, 2021, s. 38). På denne måten formidler språket sosial informasjon, og dette omtales som *identifiseringsfunksjonen* hos Sandøy (1996) og som *språkets indeksikalitet* hos Hårstad, Mæhlum og van Ommeren (2021).

Sandøy (1996, s. 115) skiller mellom *virkelig identitet* og *ønsket identitet*. Den virkelige identiteten er identiteten individet har til felles med den sosiale gruppa som det er sosialisert inn i, mens ønsket identitet dreier seg om et ønske om å høre sammen, ha en felles identitet, med en annen gruppe. Som nevnt kan vi markere *tilhørighet* gjennom språket. På bakgrunn av dette kan ønsket identitet føre til at vi gjør endringer i språket vårt. Vi kan nemlig velge å legge språket vårt tettere opp mot språket til gruppa vi ønsker å være en del av, eller vi kan endre språket vårt til å passe med deres fullstendig. I denne situasjonen kan det være lett å gå ut fra at det alltid vil være prestisjeformene språkbrukerne vil velge å bruke. Sandøy (1996, s. 117) mener imidlertid det er viktig å ta opp forskjellen mellom det å bruke prestisjeformer og identifiseringsfunksjonen til språket. Han understreker at språket ikke bare har prestisjeverdien, men det har også «en skjult verdi», og det er denne verdien som blir kalt identifiseringsfunksjonen. At prestisjeformer og identifiseringsfunksjonen til språket er to

forskjellige ting, kommer blant annet frem i undersøkelser som er blitt gjort der det viser seg at kvinner har en tendens til å overvurdere antall prestisjeformer de bruker, mens menn har en tendens til å undervurdere antall prestisjeformer de bruker. Dette viser at kvinnene ønsker å vise tilhørighet til grupper som bruker prestisjespråk, mens mennene ønsker å vise tilhørighet til arbeiderklassen (Sandøy, 1996, s. 116). I tillegg ser man i studier at det ikke er prestisjespråket de fleste forbinder med de intime, nære sfærene. Ekthet og nærhet uttrykkes tydeligvis best gjennom de dialektale formene som ikke tilhører prestisjedialekten (Sandøy, 1996, s. 117).

På hvilken måte vi markerer tilhørighet gjennom språket, eller til hvilken gruppe, kan endre seg gjennom livet (Sandøy, 1996, s. 115). Det er også viktig å merke seg at dette kan være situasjonsbettinget; vi kan ønske å signalisere ulike ting med språket i forskjellige situasjoner. Språkbruk vil altså ikke bare endre seg gjennom livet, men også i ulike situasjoner og i ulike roller vi har på samme tidspunkt i livet. I en gitt situasjon og i en viss rolle, kan man ønske å vektlegge en spesifikk del av identiteten, og da vil man bruke språket annerledes. Mæhlum (2020, s. 67) viser til at den opplevelsen man har av ulike varieteters status vil prege de språkvalgene man gjør. For eksempel vil en næringslivsleder fra Hedmarken måtte ta stilling til hva slags virkning hans dialekt vil ha i en tv-sendt debatt. Kanskje vil han fremstå som en troverdig person som har føttene godt plantet på jorda – troverdighet er jo noe som blir forbundet med visse dialekter. Han kan imidlertid også fremstå som mindre intelligent og som at han mangler kompetanse, så det vil ofte være lettere å velge å snakke mindre dialekt og heller nærmere opp mot et standardmål (Mæhlum, 2020, s. 67).

2.2.3 Sosial identitetsteori

Social identity theory, eller sosial identitetsteori, ble utviklet av Henri Tajfel på 1970-tallet (Meyerhoff, 2019, s. 78). Tajfel skiller i sin teori mellom identiteter som er hovedsakelig *personlige* og identiteter knyttet til en *gruppe*. Han legger vekt på at identiteten vår er sammensatt og vil endre seg ut fra ulike tidspunkter, steder og kontekster. I samhandling med andre, vil det imidlertid være slik at en spesifikk personlig identitet eller gruppeidentitet vil være mest framtrædende i den spesifikke situasjonen. Den framtrædende identiteten vil være den som er viktigst i konteksten i samhandlingen. Det vil ikke alltid være åpenbart hvilken identitet som er mest framtrædende når vi går inn i en samhandling, så dette kan også bli

tydelig underveis i samhandlingen og oppstå som et resultat av en slags enighet mellom individene som deltar i samhandlingen (Meyerhoff, 2019, s. 79).

Oppførselen vår vil være forskjellig ut fra om det er den personlige identiteten eller gruppeidentiteten som er framtreddende i samhandlingen. Tajfel mener at hvis den personlige identiteten er den framtreddende, så vil oppførselen vår påvirkes mer av for eksempel personligheten vår eller humøret vårt. Dette vil føre til at språket vårt vil være mer variert. Hvis det er gruppeidentiteten som er mest framtreddende, vil oppførselen og språket vårt trekkes mot det som gjør medlemmene av gruppen like. Vi vil med andre ord snakke slik vi tenker at et typisk medlem av denne gruppen vil snakke (Meyerhoff, 2019, s. 79).

Et viktig poeng innenfor sosial identitetsteori er at individer vil oppfatte sin gruppe som bedre enn andres. Gruppens identitet blir tydelig gjennom sammenligning med andre gruppers identiteter, og dermed er det viktig at gruppens medlemmer ser nettopp sin gruppe i et mer positivt lys enn de andre gruppene. Dette blir altså et bilde av gruppen som «oss» - de bedre, som kontrasteres mot «dem» - de andre (Meyerhoff, 2019, s. 79-80).

Dette kan føre til at hvis språkbrukere *ikke* ser sin gruppe i positivt lys når de sammenlikner den med andre grupper, så vil de velge å ikke fremheve denne identiteten i samhandling med andre. Kanskje vil de også heller markere ønsket identitet, jf. Sandøy (1996) ovenfor, i stedet for den virkelige identiteten. I tråd med Mæhlums eksempel kan man også tenke seg at hvis næringslivslederen velger å ikke bruke dialekten sin, kan det være på bakgrunn av at han føler at den gruppeidentiteten han ville ha markert ved å bruke den, ikke står i et positivt lys sammenlignet med andre gruppeidentiteter.

2.3 Sosiale grupper og språkbruk

Som vi har sett ovenfor, er de sosiale gruppene vi er en del av viktig for både identiteten vår og språkbruken vår. I denne delen skal jeg se på sammenhengen mellom språklig variasjon og to av de sosiale gruppene som kan være betydningsfulle i en undersøkelse av talemålsendringer; nemlig kjønn og alder.

2.3.1 Språk og kjønn

I forskning på sammenhengen mellom språklig variasjon og kjønn, har forskere historisk sett vist til to viktige funn: Kvinner bruker flere prestisjeformer i språket sitt enn menn gjør. Men kvinner tar også i bruk nye former fortene enn menn. Dette er et paradoks – fordi de nye formene kan bryte med prestisjeformene. En viktig presisering er at kvinner tar i bruk de nye formene fortene enn menn når det er forandringer i språket som ikke nødvendigvis er åpenbare for språkbrukerne selv («change below the level of awareness») (Meyerhoff, 2019, s. 240).

Sandøy (1996, s. 106-107) viser til norsk forskning som støtter prinsippet om at kvinner bruker flere prestisjeformer enn menn. I talemålsundersøkelsen i Oslo (TAUS) som ble utført fra 1971-1976 ble bruken av tjukk l, /ɫ/, undersøkt. Resultatene viste at bruksprosenten for kvinner på Vålerenga var 12,0%, mens den var 22,1% for menn. Tilsvarende undersøkelse på Frogner viste at kvinnenes bruksprosent var 2,3%, og mennenes var 6,5%. Dette viser en betydelig kjønnsforskjell både på østkanten og vestkanten i Oslo. Sandøy (1996, s. 107) presenterer kvinners mangel på en trygg sosial posisjon, i sammenligning med menn som oftere får markert sosial status gjennom et yrke, som en mulig grunn til at kvinner kjenner mer behov for å markere sosial status gjennom språket. I Norge i dag er imidlertid kjønnsfordelingen relativt lik når det kommer til yrkesaktive menn og kvinner. Det har blitt fremsatt hypoteser om at kjønnsforskjellene i språket er i ferd med å jevnes ut på grunn av at flere kvinner har blitt yrkesaktive (for eksempel Sandøy, 1996, s. 107). Sandøy understreker også at det er først og fremst i bysamfunn at det har vært stor forskjell på språket til menn og kvinner (Sandøy, 1996, s. 106).

Presiseringen om at det er først og fremst i bysamfunn man har funnet store kjønnsforskjeller i språket, viser et viktig poeng: det er sammenhengen mellom *kjønnsrollene* i et samfunn og språk man egentlig undersøker når man undersøker kjønn og språk. Vi vet at kjønnsroller er ulike i forskjellige typer samfunn, og dette har nødvendigvis konsekvenser for sammenhengen mellom kjønn og språk. Man kan ikke automatisk overføre prinsippene om kjønn og språk fra et samfunn til et annet, og derfor er noen forskere i dag kritiske til generaliseringer om denne sammenhengen (Meyerhoff, 2019). Meyerhoff (2019, s. 244-245) viser til undersøkelser som er gjort i arabiske språksamfunn, der man ser det motsatte av det som er tydelig i mange andre undersøkelser; nemlig at i disse samfunnene er det flest menn som bruker prestisjeformer. En mulig grunn til dette er at mennene i de aktuelle samfunnene deltar mer i samfunnsarenaer der

det brukes prestisjeformer. Kvinnene har mindre tilgang på arenaer der prestisjeformene brukes, og derfor bruker de flere av de lokale variantene enn mennene gjør (Meyerhoff, 2019, s. 245). Her blir det tydelig at ideen om at kvinner bruker flere prestisjeformer enn menn ikke nødvendigvis gjelder for alle typer samfunn, men dette henger sammen med kjønnsrollene i det aktuelle samfunnet.

2.3.2 Språk og alder

Noe av forskningen på sammenhengen mellom språk og alder, har konsentrert seg om å se på stabile variabler i språket. Det vil si – variabler som ikke virker å være i endring i samfunnet generelt; det er ingen annen variant som er på vei til å ta over. På tross av at de stabile variablene ikke er i endring på et samfunnsnivå, så tyder forskning på at individers bruk av variablene gjennom livet kan endre seg.

Meyerhoff (2019, s. 164-166) viser til forskning der det kommer frem at det er vanlig å begynne å bruke flere standardformer i språket sitt når man er i slutten av tenårene eller starten av tjuårene. Denne bruken av standardformer holder seg stabilt lenge, før mange etter hvert bruker færre standardformer igjen. En går ut fra at grunnen til dette er at på dette tidspunktet i livet, sent i tenårene eller tidlig i tjuårene, vil mange delta i nye samfunnsarenaer der det er mer vanlig å bruke standardformer. De fleste vil gå inn i jobbmarkedet eller ta høyere utdanning. Her vil mange møte på flere standardformer enn de har gjort tidligere i livet, og man vil velge å tilpasse språket sitt etter dette. I tråd med dette synet, vil bruken av standardformer synke når folk når pensjonsalder, og de trår ut av jobbmarkedet (Meyerhoff, 2019, s. 166). Meyerhoff (2019, s. 166) understreker imidlertid at dette mønsteret kanskje er mest relevant i et urbant perspektiv. I en bygd der de fleste kjenner hverandre, vil ikke presset om å velge standardiserte former nødvendigvis være sterkere enn presset om å bruke den lokale dialekten.

Sandøy (1996, s. 109) trekker frem norsk forskning som viser at språkbruken blir mer ensartet i tenårene. Før skolen har den viktigste sosiale gruppa vært familien, men etter hvert som barn blir eldre, blir det i større og større grad vennegjengen som er den viktigste sosiale gruppa. I ungdomstiden viser dette seg tydelig, og i denne perioden i livet setter man ofte pris på homogeniteten innenfor den sosiale gruppa – man vil nødige skille seg ut. Derfor vil språkbruken også være mer homogen blant ungdommer. Etter ungdomstida blir det imidlertid

mer variasjon i språket igjen, og Sandøy peker på at en grunn til det, er at det er variasjon også i veiene man velger i livet. Man er ikke lenger i det homogene ungdomsmiljøet, men i flere ulike miljøer. Sandøy (1996, s. 110) trekker også frem, i tråd med den internasjonale forskningen Meyerhoff (2019) viser til, at mange vil velge flere språklige prestisjeformer når de er i den perioden av livet der de fleste er opptatt av yrkeskarriere. Han viser til noe norsk forskning som kan støtte dette, men understreker også at forskningen ikke nødvendigvis er helt entydig på dette punktet.

2.3.2.1 Alder og språkendringer

Ovenfor har jeg skrevet om forskning som har gransket stabile variabler i sammenheng med språk og alder. Alder er imidlertid også en viktig faktor i enkelte undersøkelser av språklige endringer. Når man skal studere språkendringer skiller man mellom studier av endringer over virkelig tid og tenkt tid. *Virkelig tid* viser til studier som sammenligner språket til informanter i et språksamfunn på to eller flere ulike tidspunkt (Meyerhoff, 2019, s. 143). Det vil si at du er avhengig av å ha opptak av språkbrukere på ett eller flere tidspunkter tilbake i tid for å gjennomføre en slik studie. En undersøkelse av endringer over tenkt tid vil som regel være enklere å gjennomføre enn en undersøkelse over virkelig tid fordi man ikke er avhengig av gamle opptak av språkbrukere. En studie over tenkt tid *simulerer* på et vis virkelig tid gjennom å sammenligne språket til informanter av ulik alder i ett og samme språksamfunn på en og samme tid (Meyerhoff, 2019, s. 148-149). Hvis yngre informanter har et språk som skiller seg fra de eldre informantenes språk, går man ut fra at det har skjedd språkendringer (Meyerhoff, 2019, s. 143). Tanken bak dette er at mennesker har en *kritisk periode* når det kommer til å tilegne seg språk, og denne perioden opphører rundt våre tidlige tenår (Meyerhoff, 2019, s. 149). På grunn av dette, så vil språkssystemet vi tilegner oss da vi er barn, skille seg tydelig fra andre språkssystemer vi blir eksponert for senere i livet. Dermed tenker man seg at når man snakker med språkbrukere som er 75 år i dag, får man et bilde av hvordan språket var da de var barn for 70 år siden (Meyerhoff, 2019, s. 149). Slik kan man intervju informanter som er for eksempel 75 og 25 år, og gjøre seg opp en mening om hva slags endringer som har skjedd i språket fra 70 år siden og frem til for 20 år siden.

2.4 Tilpasningsteori

Tilpasningsteori er et sett med prinsipper som ble utviklet for å karakterisere strategiene språkbrukere bruker for å etablere, bestride eller opprettholde sosiale relasjoner gjennom språk (Meyerhoff, 2019, s. 80). Teorien ble opprinnelig utviklet av sosialpsykologen Howard Giles, og fokuserte opprinnelig kun på tale. I ettertid har andre utvidet teorien til også å gjelde kommunikasjon som er ikke-verbal.

Tilpasningsteori dreier seg om ideen at vi alle tilpasser oss i en interaksjon, og vi tilpasser oss også gjennom språkvalgene vi gjør. Teorien er opptatt av både språkbrukeren som taler i en gitt situasjon, men også personen språkbrukeren retter talen sin mot. Tilpasningen skjer ofte uten at språkbrukerne er bevisst språkvalgene de tar (Meyerhoff, 2019, s. 80).

Innenfor tilpasningsteorien beskriver begrepene *konvergens* og *divergens* de to viktigste strategiene språkbrukere bruker for å tilpasse seg i en samtale. Konvergens innebærer at språkbrukeren nærmer seg språket til samtalepartneren, mens divergens innebærer at språkbrukeren skaper større avstand til samtalepartnerens språk (Meyerhoff, 2019, s. 80-81).

Konvergens skjer når språkbrukeren tilpasser språket sitt på en slik måte at det øker de språklige likhetene mellom språkbrukeren og samtalepartneren. Konvergens legger altså vekt på det individene som deltar i samtalen har til felles, og vil føre til at de høres likere ut når de snakker. Konvergens kan skje som et bevisst valg om å tilpasse seg samtalepartneren, men det kan også være noe som skjer helt ubevisst fra språkbrukerens side. Språkbrukere kan konvergere på ulike nivå. Et eksempel på konvergens er når språkbrukeren bytter fra et språk til et annet for å gjøre seg forstått; dette må man gå ut fra at er et veldig bevisst valg fra språkbrukerens side. Et langt mer subtilt nivå av konvergens, er det imidlertid når språkbrukere tilpasser seg samtalepartnerens talehastighet eller tonefall. Studier har vist at hvis vi snakker med personer som snakker saktere enn oss, er det vanlig at vi vil snakke noe saktere for å tilpasse oss. Samtalepartneren vår kan også øke sin talehastighet noe for å tilpasse seg. Dette samarbeidet, tilpasningen fra begge parter i en samtale, er en viktig del av tilpasningsteorien (Meyerhoff, 2019, s. 81). Motivene for at språkbrukere velger å konvergere kan være helt åpenbare, som når det gjelder å bytte til et felles språk, eller de kan være resultat av mer ubevisste prosesser. Det er imidlertid tydelig at konvergens legger til rette for forståelse.

Divergens på den andre siden viser til når språkbrukerens tilpasninger i samtalen opprettholder eller øker de språklige forskjellene mellom språkbrukeren og samtalepartneren. Divergens kan altså vise seg gjennom at språkbrukeren kun vil unngå å konvergere, og dermed opprettholde de forskjellene som allerede er tilstede naturlig, men det kan også vise seg gjennom at språkbrukeren vil vektlegge forskjellene slik at den språklige avstanden øker. Det er kanskje lettere å se for seg grunner til at språkbrukere vil konvergere og tilpasse språket sitt til mottakeren, enn det er å se for seg grunner til at språkbrukere kan velge å divergere. På samme måten som at konvergens vil legge til rette for forståelse, vil jo divergens potensielt være til hinder for forståelse. Meyerhoff (2019, s. 82) viser til eksempler der språkbrukere bruker divergens som et *skjold*; for eksempel kan språkbrukere som ikke har engelsk som førstespråk, skylde på mangel på forståelse når de blir konfrontert på engelsk. Men språklig divergens eller konvergens trenger ikke bare å handle om forståelse. Meyerhoff påpeker at språkbrukere fra Canada og New Zealand kan ha et behov for å markere at de *ikke* er amerikanere og australiere. Dermed vil de markere avstand til amerikanere og australiere gjennom språkbruk. Slik bruker de språklig divergens for å synliggjøre sider av sin identitet. De viser stolthet over sitt talemål gjennom å legge vekt på språktrekk som skiller seg fra amerikansk engelsk og australsk engelsk. I en norsk kontekst, kan man tenke seg at en lignende situasjon: en person som er fra en bygd på Østlandet kan vektlegge språktrekk som skiller seg fra det personen anser som et østnorsk standardtalemål. Personen kan på denne måten tydeliggjøre sin identitet som en språkbruker fra bygda, og vise stolthet over dialekten sin.

I mitt prosjekt kan tilpasningsteori vise seg å være relevant. Jeg forventer at det vil være mulig å se eksempler på både konvergens og divergens, og effekten dette har på språket. Det er nok ikke umulig at språkendringer kan skje som resultat av at språkbrukerne ofte konvergerer mot det de oppfatter som en standard østnorsk dialekt. Kanskje vil dette være mer vanlig for de språkbrukerne som har mye kontakt med folk som snakker for eksempel Oslo-mål. Det kan være et ønske om økt forståelse som ligger til grunn for å konvergere, eller det kan være snakk om et ønske om å markere tilhørighet til for eksempel Oslo, en mer urban gruppeidentitet, i tråd med Sandøys (1996) *ønsket identitet*. I tillegg kan jeg også oppdage eksempler på at språkbrukere divergerer fra det de opplever som standard østnorsk nettopp for å vise stolthet over egen dialekt, og for å legge vekt på identiteten de forbinder med dialekten. Da vil de samtidig konvergere mot det lokale.

2.5 Sosial nettverksteori

Av flere grunner anser sosiolingvister sosiale nettverk som en viktig faktor når de skal undersøke språkendringer. Forskning viser for eksempel at språklige endringer sprer seg fortere mellom mennesker på samme alder og i samme sosiale gruppe, mens det sprer seg saktere på tvers av alder og sosiale grupper (Meyerhoff, s. 207).

Et sosialt nettverk er summen av de forholdene en person har til andre mennesker; det er et nett av forbindelser som binder mange individer sammen (Milroy & Gordon, 2003, s. 117). Når man snakker om sosiale nettverk dreier det seg om hvem du er venner med, hvem som er naboene dine, hvem barna dine tilbringer tid sammen med, hvem du jobber sammen med, og bruker fritiden din sammen med (Meyerhoff, s. 207).

Vi skiller mellom åpne sosiale nettverk og tette sosiale nettverk. Et *åpent* nettverk karakteriseres av at en person står i kontakt med mange andre, men disse personene kjenner ikke hverandre. Et *tett* nettverk er når en person står i kontakt med mange andre, og disse personene i nettverket også kjenner hverandre (Sandøy, 1996, s. 101-102). Vi skiller også mellom hvorvidt nettverket er såkalt «*unipleks*» eller «*multipleks*». Dette dreier seg om hvorvidt personene innad i nettverket kjenner hverandre fra kun én eller flere sosiale arenaer. Hvis personene kjenner hverandre kun fra jobb, så er dette snakk om et nettverk som er «*unipleks*». Hvis personene er kolleger, tilbringer tid sammen på fritida, har barn ved samme skole eller lignende, kalles nettverket «*multipleks*». Her har man da flere tråder fra ulike sosiale arenaer som binder personene sammen (Meyerhoff, 2019, Sandøy, 1996).

Tette og multiplekse nettverk forhindrer eller forsinker språklige endringer (Meyerhoff, s. 210). På grunn av den nære kontakten mellom medlemmene i tette nettverk, kan det føre til at medlemmene bevisst eller ubevisst regulerer hverandres oppførsel. I tillegg vil det være slik at medlemmer i tette nettverk vil ha relativt overfladisk kontakt med mennesker utenfor det sosiale nettverket, og det fører til at de ikke vil bli eksponert for språklig innovasjon utenfra (Meyerhoff, s. 210).

Språklige endringer får lettere og raskere innpass i åpne og uniplekse nettverk. I åpne nettverk vil medlemmene ha mer kontakt med mennesker som inngår i andre nettverk, og dette fører til

at de vil bli eksponert for språklig innovasjon fra andre nettverk. I tillegg vil de ikke oppleve det samme presset om å følge normene innad i sitt sosiale nettverk som man gjør som en del av tette nettverk (Meyerhoff, s. 210). Variasjonen innenfor de åpne nettverkene vil være mer godtatt.

Det er altså vanlig at mennesker er en del av flere ulike sosiale nettverk, men ikke alle nettverkene påvirker medlemmene i like stor grad. Visse sosiale nettverk har større innvirkning på et individs språkbruk enn andre, og det er ikke nødvendigvis innlysende hvilke av nettverkene som vil få størst innvirkning. Studier har imidlertid vist at de sosiale nettverkene fra barndommen er svært viktige, og de har mye å si for språket også i voksen alder (Meyerhoff, s. 218).

I Norge har Aasmundtveit (2008, s. 84) sett på ett aspekt ved sosiale nettverk i sin masteroppgave – han finner nemlig sammenheng mellom informantenes språkbruk og hvor informantenes foreldre kommer fra. Aasmundtveit sammenligner talemålsutviklingen i Vinje og i Seljord. I Vinje er det bare 1 av hans informanter som ikke har noen av foreldrene sine fra Vinje, mens i Seljord har 42 prosent av informantene foreldre som ikke kommer fra kommunen. Det kommer frem at informantene som har begge foreldrene sine fra Seljord, bruker flere tradisjonelle former enn de som ikke har foreldre fra kommunen (Aasmundtveit, 2008, s. 82-83). I Vinje viser det seg at de som har begge foreldrene fra Vinje bruker flere tradisjonelle former enn de som har bare én av foreldrene fra Vinje (Aasmundtveit, 2008, s. 85).

Nesse (1994, s. 106) har undersøkt sammenhengen mellom nettverk eller lokal tilknytning og språkbruk i sin undersøkelse fra Bergen. Hun gir informantene i undersøkelsen en nettverksskår basert på kriteriene: «organiserte fritidssysler i nærmiljøet», «går inn til en eller flere av naboene regelmessig», «slekt i nærheten», «lang botid» (Nesse, 1994, s. 97). Hun ser imidlertid ikke noen sammenheng mellom nettverkskriteriene i sin undersøkelse og hvilke varianter informantene velger. Nesse undersøker også holdninger til nærmiljøet i forbindelse med språkbruk, og finner at dette påvirker språkvalg i større grad enn nettverkskriteriene gjør (Nesse, 1994, s. 106).

2.6 Språkholdninger

Språkholdninger dreier seg om de meningene og vurderingene vi har knyttet til språk og språkbruk. Det er helt vanlig å omtale visse språk og dialekter som for eksempel pene eller «harry». Slike uttalelser dreier seg imidlertid alltid om holdninger knyttet til dem eller det språket settes i forbindelse med, og ikke om at et språk eller en dialekt i seg selv er for eksempel mer eller mindre vakker (Hårstad, Mæhlum og van Ommeren, 2021, s. 44). Det er store likheter i språkholdningene våre. Sandøy (1996, s. 118) betegner dem som stereotyper som er en del av vårt kulturelle fellesskap. Forskning viser at språkholdningene våre og språkbruken vår henger sammen.

2.6.1 Språkholdninger i Norge

Norge er kjent for å være et land med mye dialektbruk; det er et land hvor det er akseptert å bruke dialekten sin i alle situasjoner, og i dette skiller Norge seg fra andre land. Unn Røyneland (2020, s. 35) viser til en undersøkelse utført av NRK der det kommer frem at 91% av de spurte er positive til dialektbruk generelt, og 73% var enige i at dialekt burde brukes på radio og TV. En annen undersøkelse viser at også unge nordmenn er generelt positive til dialektbruk. 584 ungdommer deltok i undersøkelsen, og hele 56% var enige i at det er utelukkende positivt at Norge har et så stort språklig mangfold med mange ulike dialekter (Røyneland, 2020, s. 35).

Røyneland (2020) viser imidlertid til en paradoksal utvikling som foregår i Norge: det er stadig økende aksept for å bruke dialekt i alle situasjoner, men samtidig ser vi økende dialektnivellering. Røyneland beskriver dette som en motsetning mellom ideologi og praksis (Røyneland, 2009, s. 14). I Norge forventes det at man bruker dialekten sin i alle situasjoner, og at man beholder dialekten sin hvis man flytter fra hjemstedet sitt (Røyneland, 2020, s. 34). Dette kan oppfattes som ideologi, men i praksis ser man faktisk også at dialektbruk i formelle situasjoner har blitt mer vanlig de siste årene (Nesse, referert i Røyneland, 2020, s. 34). Dette er imidlertid kun én side av utviklingen når det kommer til dialektbruk i Norge, for dialektnivellering er også en økende tendens.

Det er heller ikke slik at alle dialektene i Norge stiller likt når det kommer til holdninger til dialektbruk. Røyneland trekker frem at holdningene kan være noe ulike ut fra hvor i landet

man finner dialektene; forskning har vist at dialekter som snakkes i nærheten av de store byene virker å bli ansett som mindre gode og de kan bli stigmatiserte (Røyneland, 2020, s. 35). På bakgrunn av dette er det ikke nødvendigvis slik at trenden med økende aksept for dialektbruk står like sterkt i disse områdene, spesielt ikke blant unge mennesker (Røyneland, 2020, s. 20). Mæhlum beskriver det som at det er «nokså store sosiale omkostninger forbundet med å bruke visse varieteter i visse sosiale kontekster» (Mæhlum, 2009, s. 16). Hun trekker frem dialektene fra Østfold, Vestfold og flatbygdene i Akershus, Hedmark og Oppland, og påpeker at «språkbrukerne herfra stiller med helt andre språksosiale handikapp enn de som har mer definerte regionale og motkulturelle identiteter å spille på» (Mæhlum, 2009, s. 16). Solør-dialekten fra Hedmark faller altså innenfor dette området, og språkbrukerne fra Solør vil dermed ifølge Mæhlum stille med et såkalt språksosialt handikapp.

Holdningene til blandede dialekter eller nivellerte dialekter er heller ikke like positive (Røyneland, 2009, s. 14). Blandede, utvannede dialekter anses ofte som dårlige, både av dem som snakker slik selv og av andre. Bakgrunnen for uviljen mot blandede dialekter kan være ideen om at dialekter og språk bør være «rene», og blandede dialekter lever ikke opp til denne standarden (Røyneland, 2009, s. 14). Røyneland (2009, s. 14) viser til at folk er spesielt negative til å ta standardformer inn i den lokale dialekten. Det folkelige uttrykket «knot» brukes for å beskrive strategien som innebærer at en språkbruker endrer på sin opphavlige dialekt, og der resultatet blir et mer prestisjefyllt talemål (Hårstad, Mæhlum og van Ommeren, 2021, s. 14-15). Når folk flest bruker begrepet «knoting» blir det altså ofte forbundet med at språkbrukere bevisst forsøker å snakke på en «penere» måte (Hårstad, Mæhlum og van Ommeren, 2021, s. 15). Den negative reaksjonen mot knoting kan ligge i at språkbrukeren oppfattes som lite solidarisk overfor hjemstedet sitt; knotingen blir et slags bevis på et «svik» mot hjembygda (Hårstad, Mæhlum og van Ommeren, 2021, s. 15). Det er imidlertid tegn som tyder på at de negative holdningene til blandet språk ikke er like vanlige blant unge språkbrukere (Røyneland, 2020, s. 14). En forklaring på dette kan være at unge ser på blandede dialekter som et naturlig resultat av urbaniseringen (Røyneland, 2020, s. 16).

2.6.2 Bevisste og ubevisste språkholdninger

Hårstad, Mæhlum og van Ommeren (2021, s. 44) understreker at man skiller mellom bevisste og underbevisste språkholdninger. Bevisste språkholdninger er holdningene vi er klar over

selv, og som vi kan fortelle om. For å finne informasjon om språkbrukeres bevisste språkholdninger, kan man stille direkte spørsmål. Når det kommer til de underbevisste språkholdningene, må man bruke andre fremgangsmåter – *dialektmasketester* eller *verbal guise*-tester (Hårstad, Mæhlum og van Ommeren, 2021, s. 44). I disse testene leses den samme teksten opp på ulike dialekter, og personene som lytter til den skal svare på spørsmål om personen eller personene som leser opp. De skal krysse av for om personen er for eksempel intelligent eller uintelligent, pålitelig eller upålitelig, og lignende. Ideen bak dette er at hvis respondentene i undersøkelsen vurderer stemmene ulikt, så er det språkholdningene som kommer frem – det er språkbruken til stemmene som vurderes som for eksempel intelligent eller uintelligent (Hårstad, Mæhlum og van Ommeren, 2021, s. 44-45).

Hegdahl Jensen (2006) har gjennomført en undersøkelse av både bevisste og underbevisste språkholdninger, i tillegg til språkbruk, blant unge i Sandefjord. Hun har funnet at i dialektmasketesten vurderes dialekten i Oslo mer positivt enn dialekten i Sandefjord (Hegdahl Jensen, 2006, s. 112-113). Dette stemmer imidlertid ikke overens med holdningene som kom frem i spørreundersøkelsen som ble utført for å kartlegge bevisste holdninger, her var de fleste informantene positive til sandefjordsmålet (Hegdahl Jensen, 2006, s. 112-113). I denne undersøkelsen blir det dermed tydelig at det kan være store forskjeller blant språkbrukeres bevisste og underbevisste språkholdninger, og at det kan være nødvendig å gjennomføre dialektmasketester for å avdekke underbevisste språkholdninger.

Sandøy (1996, s. 118-119) viser til en annen type undersøkelse, nemlig en spørrelisteundersøkelse av språkholdninger på Tøyen og Frogner i Oslo. Denne undersøkelsen skilte seg fra dialektmasketestene i at respondentene selv skulle komme med sine assosiasjoner til dialekten, de skulle altså ikke krysse av for påstander de ble tildelt. Blant dialektkarakteristikkene kom det frem at 11 av 69 respondenter mente at hedmarksdialekten er 'bondsk' (Sandøy, 1996, s. 118). Hedmarksdialekten vil nok oppleves som lik Solør-dialekten for mange, og det er derfor sannsynlig at det vil være lignende holdninger knyttet til Solør-dialekten.

2.6.3 Språkholdninger og språkbruk

Det er naturlig å undersøke også språkholdninger når man vil finne ut noe om språkendringer, for det er tydelig at språkholdninger har en innvirkning på språkbruk, og man antar at

språkholdninger har en innvirkning på hvorvidt individer ønsker å endre språket sitt. Sandøy (1996, s. 119) viser til en undersøkelse i Trondheim (Fintoft og Mjaavatt, 1980) der det kommer frem at de som er positive til dialektbruk, bruker 31% flere trondheimsformer enn de som er negative. Han trekker også frem en sammenheng mellom språkholdninger og kjønn; språkholdningene har større innvirkninger på kvinners språkbruk enn det har på menn sin språkbruk. Det er svært liten forskjell på språkbruken til menn med positive holdninger til dialektbruk og menn med negative holdninger til dialektbruk, men hos kvinnene er det derimot en betydelig forskjell (Sandøy, 1996, s. 120). Slik sett henger språkholdninger og dialektbruk tettere sammen for kvinner enn for menn (Sandøy, 1996, s. 120).

Martin Skjekkeland (2009) viser også til en sammenheng mellom språkholdninger og språkbruk i sin undersøkelse av talemålet i Kvinesdal i Agder. Han finner en vesentlig forskjell mellom språkbruken til informantene som syntes talemålet i Kvinesdal var fint og språkbruken til de som svarte at Kvinesdals-målet ikke var fint (Skjekkeland, 2009, s. 166-167). De som var positive til dialekten hadde i gjennomsnitt 58,4 % tradisjonelle former, mens de som svarte at dialekten ikke var fin, hadde 34,4 % tradisjonelle former. I tillegg finner han også en sammenheng mellom det å være positiv til bymålene i Flekkefjord og Kristiansand, og det å bruke færre Kvinesdals-former i talemålet sitt (Skjekkeland, 2009, s. 167).

2.7 Standardisering

2.7.1 Prestisje- og standardspråk

Ulike språk og varieteter bærer med seg en «verdi» som det har blitt tillagt av språkbrukerne. Akkurat som at vi har oppfatninger om hvilke ord og former som vil passe seg best i spesifikke situasjoner, for eksempel vil man gjerne ordlegge seg annerledes i et jobbintervju enn i festlig lag med venner, selv når man snakker om det samme temaet, så er heller ikke varieteter nøytrale eller unntatt fra slike vurderinger. Når man snakker om standardisering og standardspråk, er det nettopp på bakgrunn av at språklige varieteter kan rangeres hierarkisk i forhold til hverandre. Det prestisjespråket som står høyest i hierarkiet er ofte et standardspråk. Hårstad, Mæhlum og van Ommeren (2021) definerer en språklig standard som «... en varietet som har status som fellesnorm for et større språkfellesskap, ofte et helt land, og som derfor får

gyldighet som rettesnor og sammenlikningsgrunnlag for all annen språkbruk i det aktuelle samfunnet» (s. 60).

I teorien kan hvilken varietet som helst være utgangspunktet for standardspråket i et samfunn, men det har vært tydelig gjennom historien at det gjerne er elitegruppenes språk som utvikler seg til å bli en språklig standard (Hårstad, Mæhlum og van Ommeren, 2021, s. 61).

Elitegruppene besto ofte av mennesker som bodde i et bestemt geografisk område, og dette var gjerne hovedstaden i et land. Slik sett er ikke standardspråket løsrevet fra det geografiske, selv om man gjerne anser standardspråket som overordnet dialektene som er knyttet til geografiske områder. I Norge i dag kan for eksempel «østnorsk standardtalemål» bli oppfattet både som «nøytralt norsk» og som en varietet knyttet til Oslo-området (Hårstad, Mæhlum og van Ommeren, 2021, s. 61).

I og med at standardvarieteten i et land vil anses som den mest prestisjefylte varietet, vil alle andre varieteter underordnes denne. Disse andre varietetene er *ikke-standard*, og blir gjerne omtalt som nettopp dialekter. Man kan imidlertid argumentere for at alle varieteter teknisk sett er dialekter, men når standardideologien er til stede i et samfunn vil *dialekt* allikevel bli oppfattet som en motsetning til standardvarietet. Det er dermed ikke lingvistiske trekk ved standardvarietet som gjør at nettopp den blir standarden, men sosiokulturelle eller sosiopolitiske årsaker (Hårstad, Mæhlum og van Ommeren, 2021, s. 64). Det at vi ser på standardvarietet som den varietet som har høyest status, vil imidlertid ha innvirkning på hvordan vi oppfatter strukturelle trekk. De strukturelle trekkene som hører til i standardvarietet vil ha høy prestisje. I andre dialekter som har visse trekk som sammenfaller med standardvarietet og andre trekk som skiller seg fra standardvarietet, så er det trekkene som sammenfaller med standardvarietet som vil bli ansett som de «beste» og/eller «normale». Også på folkemunne kan man beskrive dialekter og individers måte å snakke på gjennom uttrykk som «fint» eller «bredt». Mellom disse ytterpunktene fins det en akse, og ulike språktrekk kan plasseres langs denne aksens. Igjen vil det være språktrekkene som nærmer seg eller er like i standardvarietet som vil bli beskrevet som «fine», og de mest «markerte» trekkene, altså de som skiller seg mest fra standardvarietet, vil bli beskrevet som «brede» (Hårstad, Mæhlum og van Ommeren, 2021, s. 64-65).

I Norge har det vært omdiskutert hvorvidt man kan si at vi har en talespråklig standard eller ikke. Dette henger sammen med at vi ikke har et *offisielt* standardtalemål. Mange vil

imidlertid mene at nettopp varieteten som er knyttet til Oslo-området fungerer som et uoffisielt standardtalemål fordi den har høy prestisje og oppfattes som nøytral eller en ikke-dialekt.

Ovenfor har jeg skrevet en del om standardvarieteten og *prestisje*. Helge Sandøy (2009, s. 32-33) understreker imidlertid at det er svært viktig å ikke bruke prestisje som et kriterium for standardtalemål. Hvis man gjør dette, bruker prestisje som kriterium for standardtalemål, så vil man tenke seg at prestisjen til varieteten er bakgrunnen til at nettopp denne varieteten har blitt standardtalemål. Gjennom historien ser man imidlertid at et standardtalemål også kan ha prestisje nettopp *fordi* det er standardtalemål. Prestisjen kan altså være et resultat av at en varietet blir standard; prestisjen kan komme *etter* standardposisjonen, og ikke omvendt (Sandøy, 2009, s. 32-33).

Sandøy (2009, s. 36-37) mener at vi har flere standardtalemål i Norge, ikke bare ett. Han mener at det først og fremst er normalmålene bokmål og nynorsk som fungerer som standardtalemål, og at Frogner-dialekten ikke lenger kan anses som et standardtalemål. Sandøy viser også til at det virker som at færre veksler over til en standardvarietet i dag; det har blitt mer vanlig å bruke dialekt i flere situasjoner. I tillegg mener han at sentraløstlandsk lavstatusdialekt sprer seg til flere kommunikasjonssituasjoner (Sandøy, 2009, s. 37). Akselberg (2006) er enig i at det er denne «folkemålsvarieteten» som er mest ekspansiv. Han er imidlertid ikke enig med Sandøy i at vi kan bruke begrepet standardtalemål i en norsk talemålsammenheng (Akselberg, 2006, s. 149). En av grunnene til dette er nettopp at han mener man ikke kan benytte begrepet standard om en folkemålsvarietet som i tillegg er dynamisk; vanligvis vil standardbegrepet knyttes til en varietet med status som er stabil over lang tid (2006, s. 147). Videre trekker han frem flere poeng for å underbygge at vi ikke har et standardtalemål i Norge. Han viser til at vi ikke har en formelt preskriptiv standard, altså vi har ikke et sett med regler for hvordan vi skal uttale et språk eller en dialekt (Akselberg, 2006, s. 146). Han drøfter også standardtalemål som *opplevd standard*, ideen om at et standardtalemål eksisterer fordi mange språkbrukere opplever at talemål som ligger tett opp mot skriftspråket bokmål har en overordnet posisjon i det norske talemålslandskapet. Han mener imidlertid at en standard ikke kan defineres på denne måten fordi «ein standard er nettopp det motsette av noko individuelt opplevd, nemleg noko som er fast og sams for ei (stor) gruppe brukarar» (Akselberg, 2006, s. 146). Videre mener Akselberg at et standardtalemål ikke kan beskrives som et talemål som ligger tett opp mot bokmål og som

lokaliseres på Sørøstlandet, fordi denne beskrivelsen kan passe på mange ulike dialekter – og dette kjennetegner ikke en standard (Akselberg, 2006, s. 147). Han sår også tvil om påvirkningskraften til talemålet på Sørøstlandet når det gjelder hele Norge. Konklusjonen til Akselberg blir altså at vi ikke har et standardtalemål i Norge. Han mener imidlertid at vi har talemålsnormer i Norge, men også her tar han forbehold; han mener man ikke kan snakke om en *nasjonal* talemålsnorm (Akselberg, 2006, s. 148).

2.7.2 Standardisering og regionalisering

Akselberg (2006) skriver om *den talespråklige hierarkipyramiden*, og viser til at denne har ofte blitt brukt i norske talemålsgranskninger. Pyramiden illustrerer to sentrale konvergeringsprosesser, altså prosesser der kontraster mellom to lingvistiske varieteter eller systemer faller bort (s. 134). Hierarkipyramiden har en vertikal dimensjon og en horisontal dimensjon. Den vertikale dimensjonen representerer en standard-dialektal konvergeringsprosess, mens den horisontale dimensjonen representerer den interdialektale konvergeringsprosessen (s. 135). Den standard-dialektale konvergeringsprosessen som illustreres gjennom den vertikale dimensjonen, forstås slik at det er ett eller flere nasjonale standardtalemål i toppen av pyramiden, og i bunnen finner man de lokale dialektene eller geolektene. I midten av pyramiden finner man regionale talemål. Ideen er at påvirkningen skjer fra standardtalemålet og ned, slik at både de lokale og regionale dialektene vil konvergere mot standardnivået på toppen (Akselberg, 2006, s. 136). Den horisontale dimensjonen viser til konvergeringsprosessen som skjer mellom de lokale og regionale dialektene, og denne foregår avhengig eller uavhengig av de vertikale konvergeringsprosessene (Akselberg, 2006, s. 136). Det er verdt å nevne at Akselberg mener at denne talespråklige hierarkipyramiden ikke egner seg for å skildre den norske talemålssituasjonen fordi han mener vi i Norge mangler følgende: et nasjonalt talemål, en nasjonal talemålsstandard, etablerte regionalmål, og regionale talemålsstandarder (Akselberg, 2006, s. 140).

Begrepene standardisering og regionalisering er altså representert i henholdsvis den vertikale og horisontale dimensjonen i den talespråklige hierarkipyramiden. Standardisering dreier seg om språkendring som innebærer at språktrekk fra en standardvarietet tar over for lokale varianter, mens regionalisering dreier seg om språklig endring som skjer som følge av dialektkontakt mellom dialekter i samme region. Språklig regionalisering er et geografisk

mønster for språkendring, som sier noe om i hvilken retning språkendringene beveger seg (Røyneland, 1999, s. 100). En regionaliseringsprosess vil gå ut på at den strukturelle forskjellen mellom dialektene i regionen vil bli redusert (jf. dialektnivellering nedenfor) (Røyneland, 1999, s. 100). Det vil bli mindre av de lokale dialekttrekkene som ikke har stor utbredelse, og samtidig vil dialekttrekkene som har større regional utbredelse bestå og spre seg. Resultatet blir altså at antallet dialekttrekk som skiller den ene varieteten fra den andre blir redusert (Røyneland, 1999, s. 100). Regionaliseringsprosessen kan føre til at større regioner vil få én og samme dialekt.

Teorien om hvordan regionspråket sprer seg blir kalt «urban jumping» eller «by-hopping»; dette går ut på at regionspråket vil spre seg fra kjerneområdet og videre fra tettsted til tettsted (Røyneland, 1999, s. 108). I likhet med i en standardiseringsprosess, så er hierarkiske forhold mellom varietetene også viktig i regionaliseringsprosessen. Det er nemlig det geografiske området som står høyest i hierarkiet som vil inneha den varieteten som kommer til å spre seg (Røyneland, 1999, s. 108).

Det kan være utfordrende å skille hva som er et ledd i en standardiseringsprosess og hva som er et ledd i en regionaliseringsprosess. I visse tilfeller kan man finne dialektale trekk i et regionscenter som er like trekkene som man finner i standardvarietetet, og det vil da bli umulig å avgjøre om endringen av dette dialekttrekket i en mindre utbredt dialekt er del av en regionaliseringsprosess eller en standardiseringsprosess. Røyneland (1999) mener imidlertid at man generelt kan «... si at i de tilfellene der det regionale senteret utvikler eller forsterker varianter som *ikke* fins i det nasjonale hovedsenteret, kan vi snakke om en særlig regional utvikling» (s. 109).

I sine dialektgranskninger, mener Sandøy å ha funnet at standardtalemål og prestisjevarietetet *ikke* nødvendigvis er viktig som forklaring for språkendringen (Sandøy, 2009, s. 42). «Konklusjonen er at endringer i grammatiske drag er i hovudsak eit resultat av nabokontakt og forenkling. Einaste punktet der ein ser at prestisjespråket er ein tydeleg påverknadsfaktor, gjeld ordforrådet, og dét er forresten ei gammal innsikt» (Sandøy, 2009, s. 42).

2.7.3 Standardisering og regionalisering på Østlandet

I mitt masterprosjekt vil det være vanskelig å avgjøre om språkendringer i Solør er en del av en regionaliserings- eller en standardiseringsprosess. Det er utfordrende å skille mellom de to begrepene når man undersøker språkendringer på Østlandet, der Oslo kan fungere som et regionscenter, samtidig som et eventuelt standardtalemål også vil være et talemål som likner Oslo-dialekten. Det er imidlertid heller ikke et mål i mitt prosjekt å avgjøre hvorvidt endringene skjer som resultat av påvirkning fra et regionalt talemål eller et standardtalemål, men begrepene standardisering og regionalisering er likevel viktige i en oppgave om talemålsendringer. Jeg vil også ta med meg Akselbergs forklaring av den talespråklige hierarkipyramiden på tross av at han mener at den ikke er relevant i norsk sammenheng, og jeg vil være åpen for at begge disse prosessene kan være aktuelle i Norge.

Uavhengig av hva man tror endringene *kommer av*, så er det enighet om at det skjer en utjevning, eller dialektnivellering (se nedenfor), av dialektene på Østlandet. Sandøy (2015, s. 171) viser til at midtøstlandsk har hatt stor innvirkning på talemålet på hele Østlandet i lang tid, og at det moderne midtøstlandske bymålet har etablert seg i en del stasjonsbyer og turistsenter på Østlandet (2015, s. 175). Han nevner videre at de strukturelle endringene i talemålene på Østlandet som ikke kan forklares med befolkningsendringer, virker å gå i retning av regionale utjevninger (Sandøy, 2015, s. 176).

2.8 Dialektnivellering

Når folk flest snakker om at dialekten blir borte eller dør ut, snakker de gjerne om språkendringsprosessen som blir kalt for *dialektnivellering*. Mæhlum (2020, s. 48) mener at nettopp dialektnivellering er det fenomenet som best karakteriserer talemålsutviklingen i Norge de siste ti årene. Denne prosessen kan også kalles dialektutjamning, og dette begrepet gir oss et hint om hva som foregår i en dialektnivelleringsprosess; nemlig at språklige forskjeller jevnes ut. Lokale språktrekk som tidligere gjorde at det var mulig å høre at språkbrukere var fra bestemte bygder eller bygdelag, er i ferd med å forsvinne (Mæhlum, 2020, s. 48). Disse lingvistiske dialekttrekkene blir erstattet av trekk som oppfattes som regionale eller nasjonale (Hårstad, Mæhlum og van Ommeren, 2021, s. 13). Mæhlum (2020, s. 48) omtaler dette som en «språklig homogeniseringsprosess» fordi det blir mindre forskjeller og språkbrukerne framstår som mer like hverandre enn de gjorde i tidligere generasjoner. Resultatet av en nivelleringsprosess kan være et språk som virker mer

«avslepent» og «pent», og som ligner mer på det man forbinder med «byspråk» (Hårstad, Mæhlum og van Ommeren, 2021, s. 13).

Meyerhoff (2019, s. 269) presenterer en hovedårsak til fenomenet dialektnivellering: økende mobilitet blant språkbrukere. I dag er det veldig mange språkbrukere som flytter fra bygd til by, og i tillegg oppstår det nye byer og tettsteder. Videre trekker hun frem eksempler som at dagens krav til utdanning kan føre til at lærere på små steder ofte vil være innflyttere med en annen dialekt, at det er flere unge som reiser fra bygda for å ta videregående og/eller høyere utdanning nå enn før, og at mennesker som bor på bygda i dag har mer kontakt med mennesker og kulturen i byene enn før. Slik type kontakt legger til rette for nye regionale varieteter som følge av dialektnivellering (Meyerhoff, 2019, s. 272).

Meyerhoff (2019, s. 272) omtaler forskning på dialektnivellering i Storbritannia, og viser til forskeren Britain som påpeker at dialektnivellering ikke nødvendigvis betyr at de tradisjonelle dialektene i Storbritannia er på vei til å dø ut, men at de blir erstattet av nye, sammensatte varieteter – «new interdialect forms». I en norsk kontekst mener Brit Mæhlum at nivelleringsprosessene noe mer ensrettet: «det er først og fremst i retning det standardnære de ulike dialektale nivelleringsprosessene beveger seg» (Mæhlum, 2020, s. 49). Det er imidlertid også andre som mener at resultatet av dialektnivelleringa i Norge blir en regionalisering.

Kapittel 3: Metodekapittel

I en sosiolingvistisk undersøkelse er det nødvendig å vurdere hva slags metode som er mest hensiktsmessig for prosjektet. Ulike undersøkelser med forskjellige problemstillinger krever ulike tilnærminger for å finne svar på spørsmålene som stilles i prosjektet. Et av metodevalgene man må gjøre i et forskningsprosjekt, er å avgjøre om undersøkelsen skal være *kvantitativ* eller *kvalitativ*. Kvantitative undersøkelser belyser tema gjennom statistikk og tabeller, og dreier seg altså i stor grad om tall. Denne tilnærmingen prioriterer å ha mange informanter, men den viser mindre om praksisen til hver enkelt informant som deltar i undersøkelsen (Bugge, 2020, s. 222). Kvalitative metoder går derimot dypere inn i den språklige praksisen, livsverdenen eller selvforståelsen til hver enkelt informant (Bugge, 2020, s. 222). Informantene som skal delta i en kvalitativ undersøkelse trenger ikke være statistisk representative, men man velger fortsatt informanter ut fra visse kriterier. For eksempel kan de ha en praksis som er typisk for en sosial gruppe, eller de kan tvert i mot være utypiske for det samfunnet de er en del av (Bugge, 2020, s. 222). Kvantitative undersøkelser stiller derimot større krav til statistisk representativitet i informantutvalg. Denne undersøkelsen er en kvantitativ undersøkelse med noen kvalitative elementer, og jeg vil drøfte blant annet informantutvalg videre nedenfor.

3.1 Sosiolingvistisk intervju

Intervjuer har tradisjonelt vært den mest vanlige måten å samle inn data på innenfor sosiolingvistikken (Milroy & Gordon, 2003, s. 57). Målet med intervjuet er å observere det mest naturlige og dagligdagse språket til informantene. Dette har blitt kalt «the vernacular» (Milroy & Gordon, 2003, s. 58). For å oppnå målet om å observere naturlig og dagligdags språk, må man få informantene til å snakke som fritt som mulig.

Å få informantene til å snakke fritt og naturlig i et intervju er imidlertid ikke problemfritt. Intervjuet er en sjanger som er velkjent for de fleste i vårt samfunn, og det er sjanger som det er vanlig å anse som noe formell. Denne oppfatningen kan hindre informantene i å snakke sitt naturlige hverdagsspråk i en intervjusetting. I en vanlig samtale er turtakingen likt fordelt mellom to eller flere samtalepartnere. I et intervju er det derimot én person som styrer samtalen; derfor vil turtakingen utspille seg på en helt annen måte enn i en vanlig samtale (Milroy and Gordon, 2003, s. 62). Intervjueren vil styre samtalen gjennom å velge tema for

samtalen og utforme spørsmål, mens informanten har på forhånd inngått en avtale om å delta i intervjuet (Milroy & Gordon, 2003, s. 62). Det kan være vanskelig å få informantene til å gi lengre, mer utfyllende svar fordi de ønsker å svare så kort og relevant som mulig, i tråd med «samarbeidsprinsippet» - ideen om at partene i en samtale vil samarbeide for å skape effektiv kommunikasjon (Levinson, referert i Milroy & Gordon, 2003, s. 62).

Labov (referert i Milroy & Gordon, 2003, s. 62) mente at intervjueren burde fremstille seg selv som en som er interessert i å lære. Man burde gi inntrykk av at intervjueren har en lavere posisjon enn informanten fordi informanten sitter på kunnskap som intervjueren ikke har tilgang til. En annen strategi for å få i gang samtalen, og til å få informanten til å glemme den formelle settingen, er å stille spørsmål som engasjerer informanten (Milroy & Gordon, 2003, s. 65). Spørsmål som får frem følelser hos informanten har vist seg å være særlig effektive. Forskere har tidligere funnet at spørsmål om barndom engasjerte voksne informanter, mens spørsmål om sosialt miljø på skolen engasjerte ungdommer (Milroy & Gordon, 2003, s. 66). Dette har jeg forsøkt å ta hensyn til utformingen av intervjuguide til samtalene med ungdommer og voksne (se vedlegg).

Det kan lønne seg å gå bort fra en intervjusetting med én intervjuer og én informant. Hvis man intervjuer to eller flere informanter sammen, kan dette føre til at informantene føler seg mer komfortable og det er mulig å unngå at informantene kun venter på neste spørsmål fra intervjueren (Milroy & Gordon, 2003, s. 67). Informantene vil antakeligvis også snakke med hverandre, og dette vil endre dynamikken i intervjuet. I tillegg får man et slags kontrollaspekt gjennom å intervjuer to eller flere informanter sammen som kjenner hverandre. Det vil nemlig være mye vanskeligere å være uærlig eller uekte i et intervju sammen med folk man kjenner – hvis man for eksempel snakker på en tilgjort måte i intervjuet vil de andre informantene legge merke til dette, og man risikerer at de vil stille spørsmål ved det (Nordberg, referert i Milroy & Gordon, 2003, s. 67).

3.2 Rekruttering av informanter

3.2.1 Tilfeldig vs. *skjønnsmessig utvalg*

I rekrutteringen av informanter er det flere mulige måter å gå frem på. Én måte er å gjøre et tilfeldig utvalg. I et tilfeldig utvalg trekker man tilfeldig fra en slags liste over innbyggere. En

slik liste kan for eksempel være telefonkatalogen. Velger man en slik fremgangsmåte regner man med å få et mer representativt utvalg, og man vil unngå at forskerens egne eller andres meninger vil farge utvalget. Etersom man mener at et tilfeldig utvalg er mer representativt, mener man at man lettere kan generalisere ut fra det man finner i en undersøkelse med et representativt utvalg.

Å bruke et tilfeldig utvalg byr imidlertid på visse utfordringer. Hvis man benytter seg av en liste over alle innbyggerne i et område, så vil man nødvendigvis oppleve at mange av menneskene som blir kontaktet ikke kan eller vil delta i undersøkelsen. William Labov utførte sosiolingvistiske undersøkelser i New York i 1966, og han opplevde at hans opprinnelige tilfeldige utvalg med 340 informanter ble til kun 88 informanter (Milroy & Gordon, 2003, s. 25). Grunnene til at så stor del av informantene i utvalget ikke kunne delta i undersøkelsen var mange og varierte – dødsfall, sykdom, at de ikke var fra New York eller at de rett og slett ikke ønsket å delta. Hvis man skal benytte seg av for eksempel nummeropplysninger som 1881 i dag for å oppnå et tilfeldig utvalg, vil man nok oppleve alle de samme grunnene til frafall som Labov gjorde. Derfor vil man oppleve, som Labov, at utvalget ikke strengt tatt er representativt etter statistiske prinsipper (Milroy & Gordon, 2003, s. 25).

På bakgrunn av utfordringer som nevnt ovenfor, har kritikere ment at metoder som fører til statistisk representativitet kanskje ikke fungerer så godt når det kommer til sosiolingvistiske undersøkelser (Milroy & Gordon, 2003, s. 25). Innenfor andre vitenskapelige disipliner har man svært strenge regler for å sikre nettopp statistisk representativitet, men det er ikke nødvendigvis slik at disse samme standardene er fullstendig overførbare til sosiolingvistikken. Bakgrunnen for dette er blant annet at lingvistiske utvalg ofte er for små til å sikre statistisk representativitet (Milroy & Gordon, 2003, s. 25). I tillegg oppstår det problemer når man opplever at mange av dem man kontakter ikke kan eller vil delta i undersøkelsen. Man kan oppleve å få et skjevt utvalg hvis det er mange fra en viss undergruppe som ikke kan delta i undersøkelsen. Hvis man skal løse dette problemet ved å finne andre mennesker som kan overta deres plass i undersøkelsen, er man avhengig av at disse personene passer inn i undersøkelsen på samme måte (for eksempel i samme sosiale gruppe) som de som i utgangspunktet ikke kunne delta (Milroy & Gordon, 2003, s. 25). Dette kan være utfordrende arbeid. I dag er det vanlig at forskere vurderer det som mer hensiktsmessig å bruke et såkalt *skjønnsmessig utvalg* (judgement sample) i stedet for et tilfeldig utvalg nettopp på grunn av utfordringene jeg har skissert her (Milroy & Gordon, 2003, s. 26).

Skjønnsmessig utvalg eller kvoteutvalg skiller seg fra tilfeldig utvalg ved at forskeren er betydelig mer aktiv i utvelgesprosessen. Denne måten å velge ut informanter på, innebærer at man på forhånd har avgjort hvilke kategorier man ønsker at informantene skal passe inn i, og så velger man en kvote med informanter til hver kategori (Milroy & Gordon, 2003, s. 30). Når man skal komme i kontakt med informantene som skal passe inn i de forhåndsbestemte kategoriene, er det relativt vanlig å benytte seg av snøballmetoden. Denne metoden går ut på at man rekrutterer én informant som deretter rekrutterer andre informanter fra sitt nettverk (Milroy & Gordon, 2003, s. 32). En fordel med denne måten å rekruttere informanter på er at det reduserer sjansen for at informantene avslår å delta i undersøkelsen. Det virker som at informanter opplever det som tryggere og mer interessant å delta når forskeren kan henvise til en venn eller bekjent som har anbefalt dem som en potensiell deltager i undersøkelsen. På denne måten kan forskeren fremstå mer som en «venn av venn», heller enn en helt fremmed person (Milroy & Gordon, 2003, s. 32). Denne teknikken har også vist seg å være effektiv når man som forsker skal fylle ut sine kvoter.

3.2.2 Størrelse på utvalg

Det er vanlig at utvalg i lingvistiske undersøkelser er mye mindre enn det som er vanlig i andre typer undersøkelser (Milroy & Gordon, 2003, s. 28). Labov (referert i Milroy & Gordon, 2003, s. 28) mener at lingvistisk atferd er mer homogen enn mange andre typer fenomener som man studerer i undersøkelser. Sankoff (referert i Milroy & Gordon, 2003, s. 28) henviser til at siden mennesker innad i et språksamfunn kommuniserer effektivt med hverandre betyr dette at det er en grense for hvor stor variasjon det kan være innad i språksamfunnet, og dermed må lingvistisk atferd innad i samme språksamfunn være mer homogen enn andre typer sosial atferd. Denne antakelsen fører altså til at man mener at det ikke er like stort behov for et stort utvalg innenfor lingvistiske undersøkelser. I tillegg er det praktiske aspektet en minst like viktig begrunnelse for at lingvistiske utvalg ofte er relativt små. Å behandle dataene involvert i en sosiolingvistisk undersøkelse er utfordrende og tidkrevende arbeid.

3.2.3 Rekruttering av informanter til denne undersøkelsen

Jeg har benyttet meg av en slags variant av snøballmetoden; jeg har brukt kontaktpersoner som har foreslått personer som kunne fungere som informanter i undersøkelsen. Jeg tok

deretter kontakt med disse personene, og de som ønsket å delta i undersøkelsen ble bedt om å ta kontakt med en annen person som kunne delta i samtalen sammen med dem. Dermed intervjuet jeg disse to informantene, som kjente hverandre, sammen. Gjennom å gjøre det på denne måten har jeg altså både fått en fordel ved at jeg fremsto som en slags «venn av venn» for de personene jeg kontaktet, og under intervjuet var det en fordel at de to informantene kjente hverandre. Dette er som nevnt ovenfor gunstig for å gjøre intervjusettingen mer avslappet, det øker sannsynligheten for at informantene bruker et mer naturlig språk og det reduserer sannsynligheten for at informantene bruker et tilgjort språk eller tar på seg en unaturlig eller uekte rolle.

Å benytte meg av en kontaktperson for å rekruttere informanter gjorde rekrutteringsarbeidet langt mer effektivt enn det hadde vært hvis jeg skulle hatt et tilfeldig utvalg og benyttet meg av for eksempel nummeropplysningen på nett. Dette er hovedgrunnen til at jeg heller benyttet meg av denne varianten av skjønnsmessig utvalg i stedet for et tilfeldig utvalg. I tillegg har jeg vist til ovenfor at kritikere mener at selv med et tilfeldig utvalg, er det ikke nødvendigvis enkelt å oppnå statistisk representativitet i sosiolingvistiske undersøkelser.

3.2.4 Utvalgsriterier til denne undersøkelsen

Hovedkravet til informantene som deltok i denne undersøkelsen var at de er oppvokst i Solør og at de bor i Solør på nåværende tidspunkt. Da informantene fikk forespørsel om å være med i undersøkelsen, opplyste jeg også om at det er et kriterium at de skal ha bodd i Solør mesteparten av livet. Jeg har ikke definert dette tydeligere enn som så; det har vært opp til informantene selv å tolke hva de tenker er «mesteparten av livet». Jeg har benyttet meg av et kvoteutvalg der jeg har avgjort på forhånd hvilke kategorier jeg ønsket at informantene skal passe inn i, og så valgte jeg en kvote med informanter til hver kategori.

3.2.4.1 Sosiale variabler

Jeg valgte ut informanter som skulle passe inn i to ulike aldersgrupper: den eldre aldersgruppen skulle ha informanter mellom 65 og 80 år, og den yngre aldersgruppen skulle ha informanter mellom 18 og 20 år. Dette valget er tatt for at det skal være mulig å avdekke språklige endringer over tenkt tid (se mer nedenfor). I tillegg har jeg valgt å ha samme antall menn og kvinner i undersøkelsen, slik at jeg kunne belyse eventuelle kjønnsforskjeller.

I utgangspunktet hadde jeg planlagt å ha 24 informanter fordelt på 3 aldersgrupper, og jeg planla å ha informanter med ulikt utdanningsnivå, slik at jeg kunne undersøke om det var variasjon mellom informanter med lav utdanning og informanter med høy utdanning. I aldersgruppen 18-20 år ønsket jeg å dele informantene ut fra om de gikk på studieforbereende utdanningsprogram eller yrkesfaglige utdanningsprogram. Denne inndelingen gikk jeg imidlertid bort fra ettersom jeg valgte å redusere antall informanter. Dette valget gjorde jeg både fordi koronapandemien gjorde det utfordrende å gjennomføre alle intervjuene som planlagt, og for å lette på arbeidsmengden. Som nevnt ovenfor er det praktiske aspektet en viktig grunn til at lingvistiske utvalg ofte er små, og da jeg oppdaget hvor tidkrevende arbeidet var, ble jeg nødt til å endre prosjektet noe for å gjøre det mer overkommelig for meg selv. Til slutt endte jeg opp med 10 informanter, 6 av informantene hører til i den eldre aldersgruppen og 4 av informantene hører til i den yngre aldersgruppen. 5 av informantene er menn og 5 av informantene er kvinner.

I intervjuene har jeg stilt spørsmål for å kaste lys over informantenes holdninger til dialekten og hjemstedet, blant annet (se vedlegg). Det som kom frem i intervjuene har jeg benyttet meg av i drøftingskapittelet for å diskutere resultatene i lys av informantenes utsagn.

3.3 Analyse

Jeg har gjort opptak av alle intervjuene jeg har gjennomført, og deretter har jeg brukt programmet Praat for å transkribere intervjuene. Dette gjorde det lettere for meg i arbeidet med å kvantifisere materialet; slik kunne jeg søke opp de forskjellige språklige variablene og se hvilke varianter informantene brukte. For eksempel søkte jeg opp alle 'y' som ble brukt i intervjuene, og hørte hvorvidt informantene brukte 'i' eller 'y' i ord som tradisjonelt hadde itakisme i dialekten.

Jeg lyttet altså gjennom opptakene, og deretter summerte jeg hvor mange forekomster av en variabel hver enkelt informant hadde totalt. Videre fant jeg ut hvor mange ganger informanten brukte den tradisjonelle varianten, og hvor mange ganger informanten brukte den moderne varianten. Til slutt regnet jeg ut hvor stor prosentandel tradisjonelle former informantene brukte.

Jeg delte som nevnt informantene inn i grupper etter kjønn og alder. I gruppene har jeg regnet ut en gjennomsnittlig prosentandel for hver gruppe på følgende måte: jeg har lagt sammen prosentverdiene til alle personene i gruppa, og så delt på antall personer. Slik har jeg altså fått en gjennomsnittlig prosentandel, og på denne måten teller alle i gruppa like mye uavhengig av om de snakker mye eller lite i intervjuet.

3.4 Tenkt tid og virkelig tid

I denne undersøkelsen hadde jeg valget om å foreta en undersøkelse av språklige endringer over *virkelig tid* eller over *tenkt tid*. *Virkelig tid* viser til studier som sammenligner språket til informanter i et språksamfunn på to eller flere ulike tidspunkt (Meyerhoff, 2019, s. 143). For å gjøre en studie over virkelig tid, er man altså avhengig av å ha opptak av informanter på ett eller flere tidspunkter tilbake i tid, og så, hvis målet er å si noe om endringer frem til i dag, vil man sammenligne det med språket til informanter fra nåværende tidspunkt. Det kan imidlertid være utfordrende å oppdrive tilfredsstillende opptak som man kan bruke i en undersøkelse av endringer over virkelig tid. Det er nemlig nødvendig å ha en del informasjon om informantene på de gamle opptakene, for å finne ut om det er relevant å sammenligne dem med dagens språkbrukere, og denne informasjonen er ikke nødvendigvis tilgjengelig (Meyerhoff, 2019, s. 147). I dette prosjektet undersøker jeg språklige endringer over såkalt *tenkt tid* (apparent time). Dette vil si at man sammenligner språket til informanter av ulik alder i ett og samme språksamfunn på en og samme tid (Meyerhoff, 2019, s. 143). Hvis yngre informanter har et språk som skiller seg fra de eldre informantenes språk, går man ut fra at det skjer og/eller har skjedd endringer i talemålet (Meyerhoff, 2019, s. 143).

Jeg har valgt å undersøke endringer over tenkt tid i stedet for endringer over virkelig tid på bakgrunn av at det vil være utfordrende å finne tilstrekkelig med språkdata å analysere fra et tidligere tidspunkt. Jeg kjenner ikke til noen tidligere undersøkelser fra Solør, og har ikke funnet noen opptak som har vært aktuelle å bruke som direkte sammenlikningsgrunnlag i denne oppgaven. I tillegg mener jeg det er en fordel at dataene som skal analyseres samles inn på samme måte og av samme forsker.

3.5 Forskningsetikk

Sosiolingvistikkk dreier seg om forholdet mellom språk og samfunn, og derfor er det naturlig at sosiolingvistiske undersøkelser bruker mennesker som en del av sine prosjekt. Når man har mennesker som deltar i forskningsprosjekter, er det visse regler som må følges, og det er her forskningsetikken kommer inn. Et av de viktigste prinsippene innenfor forskningsetikken, er prinsippet om informert samtykke (Milroy og Gordon, 2003, s. 79). Dette innebærer at menneskene som deltar i undersøkelsen må delta på frivillig basis, og ikke minst, de må vite hva deltakelsen i prosjektet går ut på (Milroy og Gordon, 2003, s. 79).

I mitt prosjekt har jeg gitt informantene mine informasjon om at de deltar i et prosjekt som handler om talemålsendringer i Solør-dialekten. De har samtykket til dette ved å signere på samtykkeerklæringen. I tillegg har jeg innhentet godkjenning fra NSD til å ta lydopptak (se vedlegg).

3.6 Reliabilitet og validitet

Reliabilitet og validitet knyttet til forskningsprosjekter dreier seg om hvor pålitelige og gyldige resultatene fra forskningsprosjektet kan sies å være. Hva dette egentlig innebærer, vil være ulikt ut fra hva slags type forskningsprosjekt man utfører. I sosiolingvistiske forskningsprosjekt kan høy reliabilitet for eksempel være hvis to forskere uavhengig av hverandre vil kategorisere et utsagn fra et intervju i samme kategori (Neteland og Aa, 2020, s. 15). Validitet handler om gyldighet, hvorvidt man kan trekke gyldige slutninger om det man undersøker (Neteland og Aa, 2020, s. 15).

I dette prosjektet har jeg gjort opptak av informantene, og deretter gjort analyser av opptakene. Å gjøre opptak øker reliabiliteten til prosjektet fordi det gjør det mulig å lytte til opptaket om igjen. Jeg har også hatt muligheten til å få andre til å lytte med for å forsøke å høre hvilken variant som ble brukt, hvis jeg har vært i tvil om dette.

Spørsmålet om validitet gjelder altså hvorvidt man kan trekke gyldige slutninger i denne undersøkelsen. I en diskusjon av dette spørsmålet, er det naturlig å bemerke at dette er en liten undersøkelse. Jeg har få informanter, og det vil naturligvis sette sitt preg på resultatet. I tillegg opplevde jeg at det var utfordrende å få de unge informantene til å snakke like fritt og

selvstendig som de eldste informantene, så det er noe forskjell i hvor lange samtaler jeg hadde med de eldste og de yngste informantene.

Alle de unge informantene som deltok i prosjektet hadde planer om å ta høyere utdanning. Kanskje ville resultatet vært et annet hvis jeg hadde intervjuet ungdommer som ikke planla å studere, og som gikk yrkesfaglige studieretninger på videregående skole. På tross av at alle de unge informantene har planer om å studere, er det stor språklig variasjon innad i den yngste aldersgruppen, som vi skal se i resultatkapittelet. Jeg mener at dette peker mot at jeg likevel kan trekke gyldige slutninger ut fra det informantutvalget jeg har.

Noen av variablene har få forekomster hos enkelte informanter, dette gir resultatene mindre validitet når det kommer til akkurat disse variablene. Jeg har imidlertid andre variabler som har mange forekomster hos samtlige informanter. På grunnlag av dette mener jeg at variablene som helhet gir et godt bilde av informantenes språkbruk, og dette styrker validiteten til prosjektet.

Som nevnt ovenfor, så har både kontaktpersonene og informantene hele veien vært informert om hva prosjektet skal undersøke. Det er mulig at dette kan ha påvirket utvalget i undersøkelsen; kontaktpersonene kan ha foreslått personer de vet snakker tradisjonelt. Dette har vært et tema i samtale med kontaktpersoner; de har snakket om hvorvidt personene de kjenner snakker «bred dialekt» eller ikke. Jeg har imidlertid forsikret alle kontaktpersoner om at det ikke er viktig om personene snakker det de anser for å være «bredt» eller ikke. Allikevel kan jeg ikke se helt bort fra at dette kan ha hatt noe innvirkning på rekrutteringen av informanter. Informantene har i sin tur også vært informert om at det er talemålsendringer i Solør som undersøkes i prosjektet, og dette kan ha resultert i at informantene har vært ekstra bevisst sin språkbruk i intervjuet. I tillegg er det en viss risiko for at informantene som har deltatt i undersøkelsen er personer som er spesielt interessert i å bevare dialekten eller i dialektbruk generelt ettersom de vet at det er nettopp dialekten som er fokus i undersøkelsen. I prosjekter som mitt er det imidlertid som nevnt helt nødvendig at informantene vet hva undersøkelsen går ut på, så denne feilkilden har ikke vært mulig å unngå.

3.7 Språklige variabler

De språklige variablene jeg har valgt å undersøke i mitt prosjekt er både lokale og mer regionale. Jeg forventet at de fleste variablene ville være relativt frekvente i informantenes språk, men det har vist seg at enkelte av variablene har få forekomster hos noen av informantene. Jeg mener imidlertid at dette balanseres ut godt ettersom jeg har fem språklige variabler, og variablene *itakisme* og *itte* har mange forekomster hos samtlige informanter.

3.7.1 *Itakisme*

I 1894 skriver Amund B. Larsen: «Den solørske dialekt i videste forstand udmærker sig ved ét karakteristisk mærke fra, såvidt vides, alle andre på denne kant af landet, nemlig den såkaldte itacisme, idet oldnorskens og andre bygdemåls *y* udtales omtr. som *i* og *øy* som *ei*.» (Larsen, 1894, s. 5). Fremdeles, i 2022, er itakismen et tydelig kjennemerke for Solør-dialekta. Man finner itakisme andre steder i landet, men i Innlandet finner vi det kun i Solør-Odalen. Dette er altså den variabelen i undersøkelsen som i størst grad er lokal.

En regle solungene ofte viser til som illustrerer itakisme lyder som følger: «Det kriper ti stigge miggdir oppover riggen din, Siver» (en litt annen versjon av denne regla finnes i Borg, 1974). Eksempler på ord med itakisme: *sikle* (sykle), *bigge* (bygge), *mir* (myr), *mie* (mye). Det er imidlertid ikke alle ord der *y* blir til *i*, i enkelte tilfeller blir det *i* stedet en åpning: for eksempel blir krykke til *krøkkje*, og flytte blir til *flætte* (eller *flætta*) (Borg, 1974, s. 33). Jeg har kun undersøkt tilfeller der en enkelt *y* blir til *i*, og ikke sett på diftongen *øy* som tradisjonelt blir til *ei*.

I min undersøkelse har jeg brukt min kjennskap til dialekten for å avgjøre hvilke ord som tradisjonelt har itakisme og hvilke som ikke har det. I tvilstilfeller har jeg har rådført meg med andre som bruker dialekten for å få svar på om de mener det kan ha vært itakisme i det aktuelle ordet tidligere.

3.7.2 *Spørreord*

Spørreordene som skrives med *hv-* i bokmål, uttales med enten *h-* eller *å-* i Solør-dialekten. Det er spørreordet *hvem* som får *å-*. Kolsrud (1944, s. 78) skriver at også denne formen får *h-*, *håkke(n)*, men jeg anser ikke dette for å være vanlig i Solør-dialekten i dag, og skriver heller

denne formen som *åkke* eller *åkken*. Resten av spørreordene får altså *h-*. I denne undersøkelsen har jeg tatt med ordene når de brukes som spørreord, men jeg har også ført opp når *hvor* brukes i betydningen *hvor stor grad* (eller lignende).

At *hv-*spørreord blir uttalt med *h-* eller uten konsonant, har vært relativt vanlig i de tradisjonelle dialektene på Innlandet – for eksempel i Stange (Aasen, 1999) og generelt i hedmarksområdet (Hekneby, 1999), og på Toten (Faarlund, 2000). Jeg forventet imidlertid at jeg kunne komme til å se at enkelte informanter uttalte spørreordene med *v-* i stedet for den tradisjonelle *h-*.

3.7.3 Kløyvd infinitiv

Begrepet kløyvd infinitiv viser til at infinitivsformen av verbet kan ende enten på *-e* eller *-a*. Dialekter som har kløyvd infinitiv skiller seg dermed fra dialekter der infinitivsformen ender kun på *-e* eller kun på *-a*. Kløyvd infinitiv er svært utbredt; alle østnorske dialekter har tradisjonelt sett dette språktrekket.

I undersøkelsen min har jeg brukt en liste fra Språkrådet (2022) over hvilke ord som skal ha *-a* dersom man bruker kløyvd infinitiv. Det er imidlertid ikke slik at man i Solør-dialekten bruker *-a* i alle disse ordene, og i tillegg er det noen ord som får *-a* i Solør-dialekten som ikke står på lista. Derfor har jeg også brukt min kjennskap til Solør-dialekten, og jeg har rådført meg med andre som har kunnskap om dialekten for å avgjøre hvilke ord som tradisjonelt får *-a*. Deretter har jeg søkt opp alle ordene det gjelder, og hørt om informantene bruker *-a* eller *-e* i disse ordene. Her har jeg vært interessert i å finne ut om det blir vanligere å bruke *-e* i ordene som tradisjonelt har fått *-a*.

3.7.4 Hankjønnsord i bestemt form flertall

Tradisjonelt har Solør-dialekten endelsen *-a* for hankjønnsord i bestemt form flertall (Kolsrud, 1944, s. 73). Hankjønnsordet *hest* vil altså bøyes slik: *hest – hesten – hester – hesta*. Dette er et regionalt trekk som gjelder for store deler av Østlandet. Sandøys (2015, s. 160) inndeling viser at språkområdene han omtaler som nordøstlandsk og midtøstlandsk bøyer hankjønnsord i bestemt form flertall med *-a*, og her er Solør en del av det nordøstlandske dialektområdet. Jeg har vært mest interessert i å avdekke om varianten *-ene* kommer inn i Solør-dialekten i hankjønnsord i bestemt form flertall.

3.7.5 *Itte*

Solør-dialekten har *itte* som sin variant av nektingsadverbet. Dette er nok en utbredt form; *itte* har tradisjonelt blitt brukt over store deler av Østlandet. Nå har imidlertid varianten *ikke* utviklet seg til å bli generell østlandsk byform (Sandøy, 2015, s. 166). Jeg ønsket å undersøke bruken av *itte* fordi jeg har hatt et inntrykk av at den tradisjonelle formen brukes mindre av yngre språkbrukere, og at *ikke* dermed kommer mer og mer inn i Solør-dialekten.

Kapittel 4: Resultatkapittel

I dette kapittelet presenterer jeg resultatene fra datainnsamlingen. Resultatene fra hver variabel presenteres hver for seg. Først legger jeg frem resultatene fra gruppeinndelingen – henholdsvis kjønn og alder, og til slutt presenteres en tabell over alle de individuelle informantene og resultatene deres innenfor hver variabel.

4.1 Itakisme

Itakisme er at man bruker *i* der de fleste andre norske dialekter, og i de fleste tilfeller skriftspråkene, har *y*. Den tradisjonelle varianten i Solør-dialekten er altså *i*, mens en ny variant vil være å bruke *y* i disse ordene. For eksempel i ordet *sykle*: den tradisjonelle varianten i Solør-dialekten er *sikle*, mens den moderne varianten vil være *sykle*.

Dersom vi deler informantene inn etter kjønn, får vi følgende fordeling:

Kjønn	i	y	Sum	Prosent i
Kvinner	133	79	212	69%
Menn	157	87	244	61%

Tabell 1: Itakisme, kjønn.

Her ser vi at det er noe forskjell på menn og kvinners bruk av itakisme; kvinner bruker 69% tradisjonelle former, og menn bruker 61% tradisjonelle former.

Hvis vi ser på inndelingen i alder, informantene som er over 65 og de som er under 20, får vi følgende fordeling:

Alder	i	y	Sum	Prosent i
Over 65	248	53	301	84%
Under 20	42	113	155	37%

Tabell 2: Itakisme, alder.

Her kommer forskjellen mellom den eldre og yngre aldersgruppen tydelig fram. Det er vesentlig større forskjell som trer frem mellom aldersgruppene enn det var kjønnsforskjell. Informantene som er over 65 bruker 84% tradisjonelle former, og informantene under 20 bruker 37% tradisjonelle former.

Det er imidlertid viktig å se dette i sammenheng med det som kommer frem i tabellen med individuelle tall; det er stor variasjon innad i den yngste gruppen her.

De individuelle tallene er som følger:

Kode	i	y	Sum	Prosent itakisme
KO651	29	1	30	97%
KO652	43	12	55	78%
KO653	41	4	45	91%
MO651	29	12	41	71%
MO652	52	6	58	90%
MO653	54	18	72	75%
JU201	2	57	59	3%
GU201	0	40	40	0%
JU202	18	5	23	78%
GU202	22	11	33	67%

Tabell 3: Itakisme, individuelle tall.

Blant de yngre informantene ser vi svært stor forskjell mellom de to parene med informanter: JU201 og GU201 har henholdsvis 3% og 0% tradisjonelle former, mens JU202 og GU202 bruker henholdsvis 78% og 67% tradisjonelle former.

Vi ser imidlertid også noe variasjon blant de eldre informantene. *KO651* er personen som har høyest andel tradisjonelle former, men her kan man merke seg at hun er den som har lavest forekomster totalt i den eldre aldersgruppen. Hun har 30 ord (se Sum) der itakisme er mulig, mens den som har flest forekomster totalt er *MO653* som har hele 72 ord (se Sum). *MO653* har til sammenligning 75% tradisjonelle former. Tre av de eldre informantene har over 90% prosentandel tradisjonelle former, mens de resterende tre har 71%, 75% og 78%.

Den som har færrest forekomster totalt i hele gruppen er *JU202*, som har 23 ord, og 78% tradisjonelle former. Det er også interessant å merke seg at *JU202* faktisk har en høyere prosent av tradisjonelle former enn *MO651*, som har den laveste andelen bruk av tradisjonelle former av alle de eldste informantene.

4.2 Itte

Nektingsadverbet *ikke* har tradisjonelt formen *itte* i Solør-dialekten. Her undersøkes altså hvorvidt informantene bruker den tradisjonelle formen *itte* eller om de bruker en ny variant, denne vil være *ikke*.

Kjønnsfordelingen innenfor denne variabelen er følgende:

Kjønn	itte	ikke	Sum	Prosent itte
Kvinner	236	98	334	63%
Menn	233	87	320	61%

Tabell 4: *Itte*, kjønn.

Det er altså veldig liten forskjell på kvinner og menn når det kommer til bruk av *itte*.

Deler vi informantene inn etter alder, viser det seg derimot et helt annet bilde. Da får vi følgende fordeling:

Alder	itte	ikke	Sum	Prosent itte
Over 65	462	0	462	100%
Under 20	7	185	192	4%

Tabell 5: *Itte*, alder.

Jeg ønsket å undersøke denne variabelen nettopp fordi jeg antok at det kom til å være stor forskjell på de eldre og de yngste informantene, og det viste seg å stemme. Informantene over 65 år har 100% tradisjonelle former, de bruker utelukkende *itte*. Informantene under 20 bruker nesten ikke *itte* i det hele tatt, de har kun 4% bruk av *itte*.

Kode	itte	ikke	Sum	Prosent <i>itte</i>
-------------	-------------	-------------	------------	----------------------------

KO651	51	0	51	100%
KO652	72	0	72	100%
KO653	107	0	107	100%
MO651	49	0	49	100%
MO652	70	0	70	100%
MO653	113	0	113	100%
JU201	0	59	59	0%
GU201	0	52	52	0%
JU202	6	39	45	13%
GU202	1	35	36	3%

Tabell 6: *Itte, individuelle tall.*

Som sagt hadde jeg på forhånd en antakelse om at det ville være stor forskjell mellom de eldre og de yngre informantene, men det var imidlertid noe overraskende at det ikke fantes variasjon blant de eldre informantene. Vi ser derimot noe forskjell i den yngste aldersgruppa: to av de yngre informantene bruker 0% *itte*, mens JU202 bruker 13% *itte* og GU202 bruker 3% *itte*.

4.3 *Hv*-spørreord unntatt *hvis*:

Denne variabelen dreier seg om spørreordene *hva*, *hvem*, *hvordan*, *hvorfor*, *hvilke* og *hvilken*. Disse ordene vil i Solør-dialekten tradisjonelt uttales med *h-*, unntatt *hvem*; den tradisjonelle varianten av *hvem* vil være *åkken*. For eksempel vil den tradisjonelle varianten av *hvorfor* være *hæffær*. Alternativet til de tradisjonelle formene vil her være *vem*, *vorfor* og så videre, i tråd med leseuttalen av bokmålets *hvem*, *hvorfor*.

Hvis vi deler informantene inn etter kjønn, får vi følgende fordeling:

Kjønn	h-/å-	hv-	Sum	Prosent h-/å-
Kvinner	73	12	85	78%
Menn	44	13	57	80%

Tabell 7: *Hv*-spørreord, kjønn.

Det er liten kjønnsforskjell også når det kommer til denne variabelen, men både kvinner og menn har høy andel tradisjonelle former. Kvinnene har 78% tradisjonelle former og mennene har 80% tradisjonelle former.

Når vi deler informantene etter alder, får vi denne fordelingen:

Alder	h-/å-	hv-	Sum	Prosent h-/å-
Over 65	100	0	100	100%
Under 20	17	25	42	47%

Tabell 8: Hv-spørreord, alder.

Det er stor prosentforskjell mellom aldersgruppene her. Den eldre aldersgruppen bruker 100% tradisjonelle former, og den yngre aldersgruppen bruker kun 47% tradisjonelle former. Dette er imidlertid viktig å se i tråd med de individuelle tallene i tabellen under.

Kode	h-/å-	hv-	Sum	Prosent h-
KO651	12	0	12	100%
KO652	25	0	25	100%
KO653	28	0	28	100%
MO651	12	0	12	100%
MO652	9	0	9	100%
MO653	14	0	14	100%
JU201	0	11	11	0%
GU201	0	13	13	0%
JU202	8	1	9	89%
GU202	9	0	9	100%

Tabell 9: Hv-spørreord, individuelle tall.

Når vi leser denne tabellen blir det tydelig at det i hovedsak er to av informantene som skiller seg ut: JU201 og GU201 bruker 0% tradisjonelle former. På tross av at tabellen over viser at den yngre aldersgruppen kun bruker 47% tradisjonelle former, så bruker JU202 89% tradisjonelle former og GU202 bruker 100% tradisjonelle former. Så det er veldig stor variasjon innenfor den yngre aldersgruppen når det kommer til denne variabelen.

4.4 Hankjønnsord i bestemt form flertall

I Solør-dialekten får hankjønnsord flertallsendelsen -a i bestemt form. Et hankjønnsord, som for eksempel «hest» vil bli «hesta» i bestemt form flertall. Dette vil altså være den tradisjonelle formen, mens den nyere varianten vil være at hankjønnsordet får endelsen -ene, som i «hestene».

Denne variabelen får følgende fordeling når vi deler informantene etter kjønn:

Kjønn	-a	-ene	Sum	Prosent -a
Kvinner	42	2	44	94%
Menn	32	1	33	96%

Tabell 10: Hankjønnord i bestemt form flertall, kjønn.

Nok en gang ser vi at det er svært liten forskjell på hvor mange tradisjonelle former kvinner og menn bruker. Begge kjønnene har svært høy andel tradisjonelle former: kvinner bruker 94% tradisjonelle former og menn bruker 96% tradisjonelle former.

Dersom vi deler informantene inn etter alder, får vi denne fordelingen:

Alder	-a	-ene	Sum	Prosent -a
Over 65	62	1	63	99%
Under 20	12	2	14	89%

Tabell 11: Hankjønnord i bestemt form flertall, alder.

Her ser vi at det er den eldre aldersgruppen som bruker flest tradisjonelle former, hele 99%. Det er imidlertid ikke stor forskjell på aldersgruppene her, også de yngre bruker en stor andel tradisjonelle former, 89%. Det er imidlertid stor forskjell på hvor mange forekomster av hankjønnord i bestemt form flertall de har; informantene over 65 har til sammen 63 forekomster, og informantene under 20 har 14 forekomster i alt.

Slik ser de individuelle tallene ut:

Kode	-a	-ene	Sum	Prosent -a
KO651	8	0	8	100%
KO652	23	1	24	96%
KO653	6	0	6	100%
MO651	10	0	10	100%
MO652	7	0	7	100%
MO653	8	0	8	100%
JU201	3	1	4	75%
GU201	4	1	5	80%
JU202	2	0	2	100%
GU202	3	0	3	100%

Tabell 12: Hankjønnord i bestemt form flertall, individuelle tall.

Her skiller KO652 seg ut blant de eldre informantene ved at hun har én standardform. I tillegg er hun den informanten som har flest forekomster av variabelen. Alle informantene i den yngre aldersgruppen har veldig få forekomster av denne variabelen. Det bør sees i sammenheng med prosentandelen; her ser vi at informanten som har minst tradisjonelle former, JU201, også får 75% tradisjonelle former. Hun har imidlertid kun 4 observasjoner av denne variabelen. JU202 og GU202 har begge 100% tradisjonelle former, men kun henholdsvis 2 og 3 observasjoner. Med andre ord gir dette svært lite informasjon om hvordan språkbruken til JU202 og GU202 egentlig er på dette punktet.

4.5 Kløyvd infinitiv

Kløyvd infinitiv innebærer at infinitiv kan ende både på -e og -a i dialekten. For eksempel kan man i Solør-dialekten si *å væra* og *å finna*, men man kan også *å kjøre* og *å reise*. Jeg har fokusert på infinitivformene som tradisjonelt sett skal ende på -a i dialekten, og jeg har undersøkt hvorvidt informantene bruker den tradisjonelle endelsen eller om de bruker -e også i ordene som tradisjonelt sett har -a. De følgende tallene er altså kun basert på infinitivformene som tradisjonelt sett har -a.

Vi får følgende fordeling om vi deler informantene inn etter kjønn:

Kjønn	-a	-e	Sum	Prosent -a
Kvinner	75	27	102	63%
Menn	74	25	99	73%

Tabell 13: Kløyvd infinitiv, kjønn.

I denne variabelen er det en viss kjønnsforskjell; det er denne variabelen som viser størst kjønnsforskjell. Kvinnene har 63% tradisjonelle former og mennene har 73% tradisjonelle former.

Aldersinndeling ser slik ut:

Alder	-a	-e	Sum	Prosent -a
Over 65	134	19	153	87%
Under 20	15	33	48	39%

Tabell 14: Kløyvd infinitiv, alder.

Nok en gang kan vi se en relativt stor forskjell mellom den eldre og den yngre aldersgruppen. Aldersgruppen over 65 har 87% tradisjonelle former og aldersgruppen under 20 har 39%

tradisjonelle former. Her kan man imidlertid også merke seg at den eldste aldersgruppen har mange flere forekomster enn den yngste aldersgruppen.

Oversikten over de individuelle tallene ser slikt ut:

Kode	-a	-e	Sum	Prosent -a
KO651	13	2	15	87%
KO652	28	5	33	85%
KO653	31	3	34	91%
MO651	10	2	12	83%
MO652	26	2	28	93%
MO653	26	5	31	84%
JU201	0	14	14	0%
GU201	7	14	21	33%
JU202	3	3	6	50%
GU202	5	2	7	71%

Tabell 15: Kløyvd infinitiv, individuelle tall.

JU201 skiller seg ut blant de andre informantene ved at hun har 0% tradisjonelle former. Samtlige av de eldre informantene har over 80% tradisjonelle former. Den som har flest tradisjonelle former er MO652, han har 93%. JU202 har 50% tradisjonelle former og GU202 har 71% former, men de har også færrest forekomster av variabelen i alt (se Sum), med 6 og 7 infinitivsformer som tradisjonelt skal ende på -a. Til sammenligning har MO652 28 forekomster i alt (se Sum).

4.6 Oppsummering av resultatene

Resultatene viser at det gjennomgående er nokså liten kjønnsforskjell i språket til informantene. Variablene som viser størst kjønnsforskjell er itakisme og kløyvd infinitiv, ellers er det kun snakk om et par prosentpoeng som skiller menn og kvinners bruk av tradisjonelle former når det kommer til de andre variablene.

Aldersforskjellen er derimot påtakelig innenfor de fleste variablene. Den eneste variabelen som skiller seg ut her er hankjønn bestemt form flertall, denne variabelen viser ikke stor forskjell mellom den eldre og den yngre aldersgruppen. Variabelen *itte* er den som viser størst

forskjell mellom aldersgruppene, her har informantene over 65 100% bruk av tradisjonelle former og informantene under 20 har kun 4% tradisjonelle former.

De individuelle tallene viser at det ofte er stor variasjon i språkbruken til de yngste informantene. Det ene paret, JU201 og GU201, bruker få tradisjonelle former, mens det andre paret JU202 og GU202 bruker flere tradisjonelle former. Innenfor de fleste av variablene er det lite variasjon blant de eldre informantene, men når det kommer til *itakisme* er det større spredning også blant de eldre informantene.

Kapittel 5: Drøftingskapittel

Det viktigste som kommer frem av resultatene er at det er stor forskjell på språket til de eldste og de yngste informantene. De eldste informantene bruker atskillig flere tradisjonelle former enn de yngste informantene. Den eneste variabelen som ikke viser stor forskjell mellom aldersgruppene er *hankjønn bestemt form flertall*. Dette er imidlertid variabelen som har færrest forekomster i språket til de fleste av informantene, og særlig de unge informantene har få forekomster av hankjønnord i bestemt form flertall (se noe mer om dette i delen om språkholdninger). Derfor legger jeg mindre vekt på denne variabelen. Til sammenligning er variabelen *itte* den som viser størst forskjell mellom den eldre og den yngste aldersgruppen. De eldre bruker 100% tradisjonelle former og de yngste bruker 4% tradisjonelle former, her er det altså hele 96 prosentpoeng forskjell!

Dataene viser videre at det er stor variasjon innad i den yngste aldersgruppen. Informantene i den yngre aldersgruppen er to kjærestepar. Kjæresteparet JU201 og GU201 ble intervjuet sammen, og kjæresteparet JU202 og GU202 gjennomførte sitt intervju sammen. JU201 og GU201 har få tradisjonelle former, mens det andre paret har langt flere tradisjonelle former. JU201 og GU201 har imidlertid nokså likt språk, og JU202 og GU202 har nokså likt språk. På sett og vis har vi altså et par med et mer moderne språk og et par med et relativt tradisjonelt språk.

I dette kapittelet vil jeg drøfte hva slags endringer det er som skjer i Solør-dialekten, og drøfte hva som *kan* være årsaker til at endringene skjer.

5.1 Språkendringer

Premisset for undersøkelser av språklige endringer over *tenkt tid*, slik som denne oppgaven, er at man tenker seg at språklige endringer kan vise seg gjennom forskjeller i språket til eldre og yngre språkbrukere (se teoridel). Altså, hvis språket til de yngre informantene skiller seg fra de eldre informantenes språk, vil man gå ut fra at det skjer endringer i dialekten. Vi har nå sett at det er store forskjeller i språket til den eldste og den yngste aldersgruppa i min undersøkelse. På bakgrunn av dette, peker resultatene av min undersøkelse på at det har skjedd og/eller foregår endringer i Solør-dialekten.

5.1.1 Hva slags endringer?

De nye variantene som erstatter de tradisjonelle formene i Solør-dialekten er varianter som er vanlige både i det noen vil kalle et østnorsk standardtalemål, og i Oslo, og generelt i et større område på Østlandet. I tillegg ligger variantene også tett opp mot skriftmålet bokmål.

Flere norske studier har vist liknende endringer i andre talemål, og det har kommet frem at i mange tilfeller handler det om at trekk fra en standardvarietet tar over for tradisjonelle dialekttrekk (Hårstad, Mæhlum og van Ommeren, 2021, s. 79). Derfor er det ikke uvanlig å drøfte dialektendringer i forbindelse med konvergeringsprosessene standardisering og regionalisering. Målet med denne oppgaven er imidlertid ikke å avgjøre om språkendringene som skjer er en del av en standardiseringsprosess eller en regionaliseringsprosess. Det er allikevel verdt å ofre noe oppmerksomhet til dette spørsmålet også i denne oppgaven ettersom spørsmålet om regionalisering og standardisering er et viktig tema i talemålsforskning i Norge, kanskje spesielt når det gjelder dialektene på Østlandet. Nedenfor vil jeg kort gå gjennom hvert språktrekk knyttet opp mot regionalisering og standardisering.

Itakisme

Språktrekket itakisme finnes andre steder i landet, men i Innlandet finnes det kun i Solør-Odalen. Med andre ord – den moderne varianten vil finnes både i talemål i Oslo-området, i de nærliggende byene Hamar, Elverum, Kongsvinger, og i bokmål. Slik sett er det ikke mulig å fastslå om endringene knyttet til itakisme-variabelen kommer av regionalisering eller standardisering. Den store forskjellen mellom de yngre og eldre informantene innenfor denne variabelen, viser derimot at dialekttrekk med liten utbredelse blir nivellert bort (se nedenfor om dialektnivellering).

Itte

Nektingsadverbet *itte* har tradisjonelt sett blitt brukt over store deler av Østlandet (Jahr, 1990, s. 23). Men nå har *ikke* utviklet seg til å bli en generell østlandsk byform (Sandøy, 2015, s. 166). *Ikke* brukes i Oslo-målet, og det er dermed trygt å anta at denne formen av nektingsadverbet har spredd seg fra hovedstaden til de andre byene på Østlandet. Dette er et typisk eksempel på såkalt «by-hopping», ettersom språktrekket sprer seg nettopp til byene.

Ettersom *ikke* brukes både i Oslo og i alle byene på Østlandet, så er det ikke lett å avgjøre om påvirkningen kommer av regionalisering eller standardisering. Påvirkningen har originalt kommet fra Oslo og så spredd seg til byer som ligger nærmere Solør, men det er heller ikke godt å si hva som ligger bak denne spredningen; hvorvidt det er Oslo sin status som regionens «hovedstad» eller Oslomålets standardtalemålsfunksjon som ligger til grunn for påvirkningen.

Hv-spørreord unntatt hvis

Tradisjonelt sett var det vanlig å uttale spørreord som skrives med *hv-* i bokmål med enten *h-* eller uten konsonant på store deler av Østlandet (se metodedel). Tidligere var det vanlig å bruke spørreord på *å-* også i Oslo-dialekten, men antakeligvis er disse variantene mer eller mindre ute av bruk (Johannesen, 2015, s. 289). *Åssen* er imidlertid fortsatt i bruk, og denne formen er også lov å bruke i skrift (Johannesen, 2015, s. 289). Ettersom variantene på *å-* ikke lenger er i bruk, så er variantene som brukes i dag med *v-* i framlyd, i tråd med leseuttalen av bokmålets *hvordan*, *hvorfor* og så videre. Også i byene i Hedmark går jeg ut fra at *v-* variantene er dominerende i dag, i hvert fall blant unge språkbrukere.

Uansett så er det vanskelig å avgjøre om påvirkningen her skjer som en følge av regionalisering eller standardisering fordi variantene er enten den moderne *v-* eller den tradisjonelle *h-/uten* konsonant. Det finnes ingen alternative varianter som er kun regionale, slik at de kan skilles fra de tradisjonelle variantene.

Hankjønnsord i bestemt form flertall

Språkområdene som Sandøy kaller nordøstlandsk og midtøstlandsk bøyer hankjønnsord i bestemt form flertall med *-a* (Sandøy, 2015, s. 159-160). Solør-dialekten er del av det nordøstlandske dialektområdet i denne inndelingen. Sandøy (2015, s. 160) bemerker også at lavstatusdialekten i Oslo historisk sett er midtøstlandsk, dermed har også lavstatusdialekten i Oslo tradisjonelt *-a* i hankjønnsord i bestemt form flertall. Varianten *-ene* finnes derimot i dialekten fra Oslo vest/standardtalemålet, og det er også den varianten man finner i bokmål.

Hankjønnsord i bestemt form flertall med ending på *-a* er et språktrekk som holder seg godt i Solør-dialekten, ifølge mine resultater. Kanskje er grunnen at dette er et regionalt trekk som

tradisjonelt brukes over et veldig stort område. Stausland Johnsen (2015, s. 137) viser til at hankjønnsord i bestemt form flertall på *-a* er en regional variant som ekspanderer i vikkværske bymål. Kanskje viser dette at språktrekket generelt ikke er presset av standardtalemål/Oslo vest-dialekt. Det er imidlertid viktig å merke seg at dette språktrekket har svært få forekomster hos de yngste informantene i min undersøkelse, og derfor mener jeg at jeg har lite grunnlag til å peke på en bestemt utvikling innenfor denne variabelen.

Kløyvd infinitiv

Kløyvd infinitiv er et svært utbredt språktrekk; det er tradisjonelt for alle østnorske dialekter. Tradisjonelt sett har også folkemålet eller lavstatusdialekten i Oslo også hatt kløyvd infinitiv, mens Oslo vest-dialekten har tradisjonelt ikke hatt kløyvd infinitiv (Holland, 2001, s. 84). Johannesen (2015, s. 294-296) viser imidlertid til at kløyvd infinitiv knapt finnes i Oslo-dialekten i dag. Dette virker altså å være nok et eksempel på at Oslo-vest-dialekten/standardtalemålet har hatt påvirkning på lavstatusdialekten, og dette har ført til at kløyvd infinitiv har blitt mer eller mindre borte i også den dialekten. Jeg går ut fra at også de andre byene på Østlandet vil bære preg av en viss påvirkning fra standardtalemål når det kommer til kløyvd infinitiv, og at det dermed vil være mindre bruk av kløyvd infinitiv.

Historisk sett kan vi fastslå at påvirkningen har kommet fra standardtalemålet, og at dette språktrekket først har spredt seg i Oslo, deretter via de mindre byene i Innlandet og videre til Solør gjennom by-hopping. Det er dermed vanskelig å avgjøre om utviklingen i Solør-dialekten i dag kommer som resultat av en pågående standardiseringsprosess fordi det ikke er en alternativ regional variant.

Oppsummering

Den korte drøftingen ovenfor viser at det er svært vanskelig å si noe om hvorvidt endringene i Solør-dialekten kommer som følge av regionalisering eller standardisering. Hovedgrunnen til dette er at variantene som kommer inn i Solør-dialekten oftest er varianter som brukes i det som av noen omtales som et standardtalemål (se diskusjon rundt standard-begrepet i teoridelen), men det er også varianter som brukes i talemål i den geografiske regionen Solør er en del av. Dermed har man som regel kun to varianter som brukes av informantene – den tradisjonelle varianten og den moderne varianten. En alternativ regional variant som ville

gjort det mulig å skille mellom regionalisering og standardisering finnes ikke. I tillegg finner jeg lite informasjon om dagens talemål i de nærliggende byene, Elverum og Kongsvinger, derfor baserer jeg meg langt på vei på antakelser om språket i disse byene.

I intervjuene snakker informantene en del om Oslo, de reiser dit for å oppleve ting, og de nevner også møter med språkbrukere fra Oslo. Noen nevner imidlertid også reiser til Elverum for å spise eller shoppe. Slik sett er det heller ikke noe enklere å si noe om språkbrukernes forhold til Oslo opp mot forholdet de har til for eksempel Elverum, og ut fra dette spekulere i om påvirkningen kommer primært direkte fra Oslo eller om den skjer gjennom såkalt «byhopping». Det kan imidlertid virke som at informantene har størst bevissthet rundt språket i Oslo-området, og forholdet mellom deres egen dialekt og språket i og rundt hovedstaden. Dette kan imidlertid komme av at de opplever at deres talemål skiller seg mer ut i møte med Oslomål.

5.2 Dialektnivellering

Uavhengig av hvordan de nye variantene kommer inn i språket, enten det er som en del av en regionaliseringsprosess eller en standardiseringsprosess, så er resultatet det samme: dialektforskjellene blir mindre. Det er dette fenomenet som beskrives av begrepet dialektnivellering eller dialektutjamning; de språklige forskjellene i et område jevnes ut slik at det blir vanskeligere å høre hvilken bestemt bygd eller bygdelag en språkbruker er fra (se teoridel). Språkendringene i Solør-dialekten peker mot at en slik prosess foregår i Solør. Ser vi for eksempel på variabelen *itte*, viser resultatene at de unge informantene kun bruker 4% tradisjonelle former. Dette peker mot at den nyere formen *ikke* brukes langt mer blant unge språkbrukere i Solør. Resultatet av en slik utvikling vil nødvendigvis være at nektingsadverbet i Solør-dialekten blir det samme som det er på store deler av Østlandet.

I boka «*Har det på tunga*»: kort innføring i norske dialekter får Ernst Håkon Jahr høre en språkprøve fra Solør. Han stadfester dialekten til Åsnes i Solør basert på at oppleseren har tjukk l, palatalisering, itakisme, gv for gammelnorsk hv og dativ i språket sitt (Jahr, 1986, s. 28-29). En kan jo anta at det vil bli vanskeligere å stadfeste en språkprøve fra Solør i fremtiden fordi noen av dialekttrekkene som tidligere skilte Solør-dialekten fra andre dialekter forsvinner. Min undersøkelse har kun tatt for seg ett av disse språktrekkene, itakisme, men resultatene der viser at de yngre informantene bruker langt færre tradisjonelle

former, og dette peker mot en pågående språkendring. I tillegg viser opptakene også at de yngste informantene bruker lite palatalisering og dativformer (men også her er det noe variasjon innad i den yngste gruppa). De øvrige språktrekkene jeg har undersøkt peker også mot at dialekten er i endring, og fortsetter utviklingen vil det være færre språktrekk som gjør det mulig å identifisere en språkbruker fra Solør.

Flere av de eldre informantene forteller om at språket i Solør allerede har blitt mer homogent enn de husker det fra da de var yngre. MO652 bemerker: «Det var jo påtakelig forskjell på hvordan folk nedi gata pratet, og hvordan vi pratet vi som kom fra områdene rundt», og MO653 forklarer videre: «Det var jo slik stasjonsbypreg, Flisa, kan du si». Det er imidlertid verdt å merke seg at de eldste informantene også snakker om at det fortsatt er språkforskjeller innad i Solør. For eksempel er det noen forskjeller i språket i de tre kommunene. Informantene mener imidlertid at før var det forskjeller selv innad i kommunene, og at forskjellene har blitt mindre blant yngre språkbrukere.

5.3 Språk og kjønn

Resultatene viser at det er lite forskjell mellom språket til de kvinnelige og de mannlige informantene i denne undersøkelsen. Det er kun to variabler som viser noe kjønnsforskjell som er verdt å nevne. Den første er itakisme, der kvinner har 69% tradisjonelle former og menn har 61% tradisjonelle former. Den andre er kløyvd infinitiv, der kvinner har 63% tradisjonelle former og menn har 73% tradisjonelle former.

Forskning har vist at kvinner bruker flere prestisjeformer i språket sitt enn menn gjør, og at de tar i bruk nye former fortere enn menn (Meyerhoff, 2019, se teorikapittel). For at resultatene i mitt prosjekt skulle stemme overens med dette, mener jeg at det burde gi utslag i at kvinnene bruker flere av de moderne formene enn menn gjør. Dette mener jeg er i tråd med både prinsippet om at kvinner bruker flere prestisjeformer og prinsippet om at de bruker flere innovative former enn menn; de moderne formene vil nok av mange anses som mer prestisjefylte enn de tradisjonelle. Resultatene mine viser imidlertid ikke at de kvinnelige informantene bruker flere moderne former enn de mannlige. Det er ingen nevneverdig kjønnsforskjell. Selv når det gjelder variablene der det er noe kjønnsforskjell, så utjevner resultatene seg ved at det er kvinner som bruker mest itakisme, mens det er menn som bruker flest tradisjonelle former innenfor variabelen kløyvd infinitiv.

Sandøy (1996, s. 107) mener at kjønnsforskjellene i språket kanskje er på vei til å forsvinne fordi flere kvinner er yrkesaktive, og dermed ikke har større behov enn menn for å uttrykke sosial status gjennom språkbruk (se teoridel). I min undersøkelse har samtlige av de kvinnelige informantene over 65 vært yrkesaktive (pensjonert på nåværende tidspunkt). Informantene under 20 stiller likt, både de kvinnelige og de mannlige gikk på videregående skole mens intervjuene ble gjennomført, og samtlige hadde planer om å søke seg videre på høyere utdanning. På bakgrunn av dette kan en grunn til at det er liten kjønnsforskjell være at kvinnene stiller likt med de mannlige informantene når det kommer til skole og yrke, og har dermed ikke større behov for å vise sosial status gjennom språket. I tillegg mener Sandøy at det først og fremst er i bysamfunn at det har vært stor forskjell på språket til menn og kvinner. På bakgrunn av dette, så ville det kanskje uansett ikke vist seg å være store kjønnsforskjeller i språket til mine informanter i og med at Solør er et ganske lite lokalsamfunn.

Meyerhoff (2019) påpeker at enkelte forskere i dag er kritiske til generaliseringer om sammenhengen mellom språk og kjønn fordi man ikke nødvendigvis kan overføre prinsippene om språk og kjønn fra et språksamfunn til et annet. Ut fra dette kan vi fastslå at det ikke finnes en enkel forklaring på hvorfor språket til menn og kvinner er forskjellig, eller hvorfor det er likt, slik det viser seg å være i min undersøkelse.

5.4 Individuell variasjon

5.4.1 Variasjon i den yngste aldersgruppen

Det som viser seg som mest interessant for meg i resultatene av datainnsamlingen er hvor stor forskjell det er innad i den yngste aldersgruppen. Jeg mener også at dette er interessant å drøfte i forbindelse med hva som kan være årsakene til at språkendringene i Solør-dialekten skjer.

JU201 og GU201 har gjennomgående få tradisjonelle former. Den eneste variabelen der de har et høyt antall tradisjonelle former er variabelen *hankjønn bestemt form flertall*. Der har JU201 75% tradisjonelle former og GU201 har 80% tradisjonelle former. Det er imidlertid et par ting som er viktig å merke seg her: som nevnt, begge to har veldig få forekomster av hankjønnord i bestemt form flertall. GU201 har 5 totalt, og 4 får *-a* i tråd med tradisjonelle

former i Solør-dialekten. 3 av disse 4 ordene er imidlertid ordet *gutta*. GU201 uttrykker at han «er med gutta, som jeg kaller det, selv om det ikke er så mange». Jeg mener at denne bruken av uttrykket *gutta* blir en betegnelse på en guttegjeng, og derfor et slags begrep i seg selv (jæmfør for eksempel uttrykket «guttastemming»). I denne sammenhengen vil ikke ordet *gutta* oppføre seg helt likt som andre hankjønnsord i bestemt form flertall. I tillegg antar jeg at uttrykket *gutta* til og med kan brukes i Oslo vest-dialekt/standardtalemål der varianten vanligvis er *-ene*, nettopp fordi det er et begrep i seg selv.

JU201 bruker 3 av 4 tradisjonelle former, men de 3 ordene er det samme: *venna*. På bakgrunn av dette mener jeg det er lite belegg for å kunne si noe om hvilken variant hun vanligvis vil bruke i hankjønn bestemt form flertall.

Slik sett legger jeg lite vekt på variabelen *hankjønnsord i bestemt form flertall*, og det at JU201 og GU201 har en høy prosentandel tradisjonelle former her. Og ser vi bort fra denne variabelen, kan vi fastslå at JU201 og GU201 har gjennomgående få tradisjonelle former.

JU202 og GU202 skiller seg derimot fra det andre unge paret. JU202 og GU202 har begge over 50% tradisjonelle former på alle variablene unntatt *itte*. Der har de også få tradisjonelle former: JU202 har 13% og GU202 har 3% tradisjonelle former. Bortsett fra denne variabelen, så er det altså stor forskjell mellom de to parene i den yngste aldersgruppen. Parene uttrykker også noe forskjellig holdning til dialekten og noe ulik grad av tilhørighet til hjemstedet, og dette skal jeg gå mer inn på videre.

5.5 Nettverk

5.5.1 Venner

Så å si alle informantene forteller at de har de aller fleste av vennene sine, eller personene de omgås mye, i Solør. Enkelte av de eldre informantene forteller at de har venner også utenfor Solør, men det kommer frem at de ikke nødvendigvis omgås disse så ofte.

De yngre informantene har utelukkende venner som bor i Solør. Når de beskriver språket til vennene, forteller de at det er variasjon – «Det er jo mange, det er veldig forskjellig, sånn for

eksempel i klassa, så er det jo noen som snakker veldig pent, og så er det noen som snakker veldig bredt,» sier JU201.

5.5.2 Nettverk på jobb

4 av informantene i den eldste aldersgruppen er pensjonister, men MO652 og MO653 var fortsatt i jobb da vi gjennomførte intervjuene. *Itakisme* og *kløyvd infinitiv* er som nevnt de to variablene der det finnes nevneverdig variasjon innad i den eldste aldersgruppen, og innenfor disse variablene har MO653 nest færrest tradisjonelle former av informantene over 65.

MO653 jobber som lærer, og omgås derfor mange ungdommer. Som vi har sett, bruker den yngste aldersgruppen i denne undersøkelsen langt færre tradisjonelle former enn de eldre informantene. Kanskje er språket til MO653 noe preget av at han omgås ungdommer jevnlig. Han uttrykker også at han ikke bruker tradisjonelle former når han bruker fagspråk i jobben uten at han har noen klar formening om hvorfor det har blitt slik.

5.5.3 Familie

Tidligere undersøkelser har vist at hvor foreldrene dine er fra, har innvirkning på språket ditt (for eksempel Aasmundtveit, 2008, se teoridel). Hvis man kun har en forelder som er fra hjemstedet, er det vanlig å bruke færre tradisjonelle former i språket (Aasmundtveit, 2008, se teoridel). I denne undersøkelsen er det tre informanter som har en forelder som ikke er fra Solør.

MO651 forteller at moren hans var fra Oslo, og at han mener han har noen ord fra henne: «dere sier jo lauk, jeg sier jo løk». Innenfor de to variablene der det er noe variasjon å snakke om innenfor den eldste aldersgruppa, så er det MO651 som har færrest tradisjonelle former. Han har 71% tradisjonelle former innenfor variabelen *itakisme*, og han har 83% tradisjonelle former innenfor variabelen *kløyvd infinitiv*. Det kan dermed tenkes at det at han har én forelder fra Solør og én fra Oslo, har hatt innvirkning på språket hans. Særlig siden de nye variantene i Solør-dialekten viser seg å være de samme som vi finner i Oslo-målet.

Enda mer interessant er det at to av de yngste informantene har én forelder hver som ikke er fra Solør. Dette gjelder GU201 og JU202, og det interessante ved dette er jo at vi har sett at de har veldig ulikt språk. GU201 har mange moderne former, mens JU202 har relativt mange

tradisjonelle former. GU201 presenterer det at han har en forelder som ikke er fra Solør som årsak til at han selv ikke bruker så mange tradisjonelle former. Han legger også til at den andre forelderen hans heller ikke snakker veldig tradisjonelt. Han forteller imidlertid at han har et søsken som snakker solung. Dette viser kanskje at det ikke er det at foreldrene snakker ingen eller lite Solør-dialekt som er hovedgrunnen til at GU201 selv ikke snakker tradisjonelt. Kanskje henger det mer sammen med holdningene han har til dialekten (se ovenfor). Det at JU202 også har en forelder som ikke er fra Solør, men på tross av dette har hun mange tradisjonelle former, støtter antakelsen om at det kanskje ikke er foreldrebakgrunnen som har mest å si for språket til de yngste informantene. JU202 trekker imidlertid frem at den andre forelderen hennes «ikke kan noe annet enn solung, klarer ikke prate pent om han prøver heller», og at hun bor i et område i Solør der «er det jo ingen som prater noe annet enn solung da». På denne måten bruker hun den lokale forelderen sitt talemål som forklaring på hvorfor hun snakker slik hun gjør, mens GU201 bruker sin innflytterforelder som forklaring på sitt talemål.

GU202, som har begge foreldrene fra Solør, forteller at han har vokst opp med ideen om at det er viktig å holde på dialekten. Han illustrerer det med denne anekdoten: «da jeg var liten, så sa jeg at jeg var tørst. Og da, da ble jeg ignorert helt til jeg sa «tistu». Da, da fikk jeg vann. Så det har jeg blitt innprentet fra dag 1». GU202 har relativt mange tradisjonelle former, og han mener selv at foreldrenes holdninger til dialektbruk har preget hans språk og holdninger til dialekten.

5.5.4 Oppsummering nettverk

Basert på samtalene med informantene og det jeg vet om samfunnet i Solør, så vil jeg anta at spesielt nettverkene til de yngre informantene vil bære preg av å være såkalt tette og multiplekse nettverk. Det er ikke så mange ungdommer i slutten av tenårene i Solør, så de fleste vil nødvendigvis kjenne hverandre. I tillegg antar jeg at mange ungdommer vil kjenne hverandre fra både skole og fritidsaktiviteter, og kanskje kjenner foreldrene deres hverandre også. I den eldste aldersgruppen vil kanskje nettverkene være noe mindre tette og multiplekse, men det er ikke sikkert forskjellen er veldig stor. Jeg antar at på et kontinuum der man har tett og multiplekst på den ene siden, og åpent og uniplekst på den andre siden, så vil nettverkene for de eldre informantene også falle nærmere det tette og multiplekse. Denne antakelsen er nok en gang basert på at Solør er et nokså lite lokalsamfunn preget av fraflytting.

Som nevnt i teorikapittelet, vil tette og multiplekse nettverk forhindre og forsinke språklige endringer. Allikevel ser vi at det skjer endringer i Solør-dialekten. Vi ser imidlertid også at de to yngre parene har svært ulik språkbruk, på tross av at samtlige uttrykker at vennene deres er fra Solør. Når vi i tillegg merker oss at både JU202 og GU201 har en forelder som ikke er fra Solør, men de har fortsatt svært ulik bruk av tradisjonelle former, kan vi kanskje anta at det ikke er sosiale nettverk som har mest innvirkning på språket til de yngste informantene.

Når det kommer til de eldre informantene jeg har trukket frem i denne delen, MO651 og MO653, så bruker de fortsatt et høyt antall tradisjonelle former. At MO651 har en forelder fra Oslo, og MO653 har jobbet med ungdommer, er kun et forslag til hva som kan ligge til grunn for at de havner «nederst på lista» når det gjelder bruk av tradisjonelle former innenfor variablene *itakisme* og *kløyvd infinitiv*.

5.6 Språkholdninger

5.6.1 Ungdommene med få tradisjonelle former

GU201 viser noe blandede meninger om Solør-dialekten. Han uttrykker at han ikke «er så fan» av dialekten, men han forteller at han har noen «glimt innimellom selv» av å bruke dialekten. Videre bemerker han imidlertid: «Ja, det er, selv om jeg ikke er fan av den, så syns jeg det er litt morsomt og da. Jeg syns det er litt gøy at så lite sted som Solør har en egen dialekt». Det virker altså som at GU201 ikke syns at Solør-dialekten er en fin dialekt, men han setter pris på at området har et talemål som skiller seg ut. Han er imidlertid også klar på at han ikke snakker den tradisjonelle dialekten i stor grad selv, i og med at han uttrykker at han kun har «glimt» av dialektbruk. JU201 forklarer at hun er omgitt av dialekten og derfor ikke har tenkt så mye på hvorvidt dialekten er fin eller ikke. Hun er altså mer nøytral i sin vurdering av dialekten. Også JU201 nevner i forbindelse med dette at hun selv bruker Solør-dialekten i liten grad.

Det er kanskje naturlig at begge to nevner at de selv snakker lite dialekt når de blir spurt om hva de syns om Solør-dialekten. Spesielt svaret til GU201 kan imidlertid tyde på det at en litt negativ holdning til dialekten kan ha sammenheng med at han snakker lite dialekt. Tidligere undersøkelser har vist at de som har negative holdninger til dialekten ofte har færre

tradisjonelle former (for eksempel Skjekkeland, 2009, se teorikap.). Kanskje kan GU201s noe negative holdninger til Solør-dialekten være noe av grunnlaget til at han har få tradisjonelle former i talemålet sitt.

JU201 svarer som nevnt mer nøytralt på spørsmålet om hennes holdning til dialekten. Jeg synes imidlertid det er naturlig å knytte holdningene til dialekten opp mot graden av følelsen av tilhørighet til hjemstedet. På spørsmål om hvorvidt det å være Solung er en viktig del av identiteten hennes svarer JU201:

«Det var vel en periode jeg ikke synes det, litt mer nå, når jeg introduserer meg, så sier jeg jo liksom hvor jeg kommer fra og alder og sånne ting, men. Det har for så vidt påvirket meg litt at det er såpass lite sted, og bygda, og det blir litt sånn derre... Holdt på å si nasjonalfølelse, men litt sånn derre, tilhørighet opplegg, men... Jeg vil ikke si at det er en stor del av identiteten min. Men det påvirker ikke språket mitt eller noe stort i det hele tatt egentlig da, for min del»

JU201 føler altså ikke at det at hun er fra Solør er en stor del av identiteten hennes, og hun følte det enda mindre slik tidligere. Dette er viktig å merke seg fordi språket har veldig stor betydning for identiteten vår. Språket er et av verktøyene vi bruker for å vise hvem vi er, og språkbruken vår røper informasjon om oss (Sandøy, 1996, s. 115). De språklige valgene vi gjør fører til at samtalepartnerne våre kan gjøre seg opp en mening om hvem vi er, hva som er viktig for oss, hvem vi ønsker å identifisere oss med (Hårstad, Mæhlum og van Ommeren, 2021, s. 38). På grunn av denne tette sammenhengen mellom språk og identitet, så er det høyst sannsynlig at graden av tilhørighet til og identifisering med hjemstedet vil påvirke språkbruken. Hvis JU201 ikke føler at det å være solung er en stor del av identiteten hennes, vil hun antakeligvis heller ikke føle at det er nødvendig å markere tilhørighet til Solør gjennom språket. Dette uttrykker hun langt på vei selv når hun sier at det «påvirker ikke språket mitt».

Både JU201 og GU201 stiller seg tvilende til om de kommer til å flytte tilbake til Solør etter endte studier. Ingen av dem viser sterke motforestillinger mot det, men de tror ikke det kommer til å skje. Samtidig forteller de at de vanligvis drar en del ut av Solør for å oppleve ting, og uttrykker at det er nødvendig for å handle, dra på kino og lignende. «Du må jo for så vidt det, hvis du skal gjøre noe som ikke finnes her, det er jo... Ikke noe valg, egentlig», sier JU201.

Som vi har sett, kan det være at JU201 og GU201 ikke føler behov for å uttrykke tilhørighet til Solør på bakgrunn av henholdsvis lite identifisering med Solør og relativt negative holdninger til dialekten. En annen grunn kan være at språket deres speiler *ønsket identitet* (Sandøy, 1996, se teorikapittel). Begge to går ut fra at de kommer til å bosette seg andre steder enn i Solør, og begge to uttrykker at de reiser en del ut av Solør. Det kan tenkes at språket deres reflekterer et ønske om å tilhøre sosiale grupper utenfor Solør. Det er imidlertid noe lite grunnlag for en slik tolkning ettersom ingen av dem uttrykker nevneverdig positive holdninger til bykultur.

5.6.2 Ungdommene med flere tradisjonelle former

JU202 og GU202 uttrykker i motsetning til det andre unge paret at begge syns at Solør-dialekten er fin. GU202 setter også dette i sammenheng med å beholde dialekten:

«Nei, jeg syns den, men nå har ikke jeg pratet eller hørt noe særlig mye annet da, men jeg syns det er ... Syns det er viktig å beholde dialekter. Men det er jo opp til hver enkelt om en vil beholde det, men jeg syns jo solungen er en fin, fin dialekt i motsetning til kanskje andre da.»

JU202 er enig i at Solør-dialekten er fin, men hun trekker også inn andres holdninger: «Altså, jeg syns jo den er fin jeg og, men det er sikkert andre som kommer utenfra som sikkert ikke syns den er så fin». På denne måten modererer hun seg noe; hun viser forståelse for at ikke alle syns at dialekten er fin, og åpner kanskje litt for at dialekten ikke nødvendigvis er fin *objektivt sett*. Både GU202 og JU202 svarer i motsetning til det andre unge paret tydelig at ja, det at de er fra Solør er en viktig del av identiteten deres. GU202 forteller at han alltid har tenkt at det å prate solung er en viktig del av ham. De kommer med noe forskjellig svar på spørsmålet om å dra ut av Solør for å oppleve ting: GU202 forteller at han ikke drar ut av Solør spesielt ofte, mens JU202 forteller at det hender seg hun drar ut av Solør for å shoppe eller lignende, og at familien hennes liker å dra på ferieturer.

Når det gjelder spørsmålet om å flytte hjem igjen til Solør etter studier, er svarene til de to unge parene noe ulike. JU202 og GU202 forteller at de ser for seg at det kan bli vanskelig å få jobb i Solør, og dette er noe som de ser på som negativt med området. De uttrykker (med

forbehold om at de ikke har tenkt mye på problemstillingen) imidlertid at hvis det finnes jobber, så hadde det vært hyggelig å flytte tilbake til Solør.

JU202 og GU202 viser mer positive holdninger og sterkere grad av tilhørighet til Solør enn det andre unge paret gjør. Alle de unge informantene har tenkt til å flytte for å studere, men JU202 og GU202 åpner mer for at det kan bli aktuelt å flytte tilbake til Solør etter endt studieløp. Slik sett er det en tydelig forskjell i holdninger til dialekten og hjemstedet.

5.6.3 De eldste informantene

De eldre informantene uttrykker varierte holdninger til dialekten, og flere uttrykker også at de selv har ambivalente holdninger til dialekten. For eksempel forteller KO652 at hun synes dialekten er fin, og at hun ikke tenker noe større over hvordan dialekten høres ut i hverdagen når hun snakker sammen med andre solunger. Hvis hun derimot hører dialekten på TV eller radio, så høres den litt annerledes ut for henne: «Da synes jeg det liksom er, hva skal jeg... ikke enkelt, det er ikke slik jeg synes det er, men det er liksom litt slik... Nei, ja, det er nesten harry». Også KO653 forteller at hun ikke synes dialekten er så pen, og i sammenheng med dette forteller hun at hun ikke bruker de «groveste Solung-ordene» når hun er i Oslo (se del om tilpasning). MO653 forteller at forholdet hans til dialekten har endret seg gjennom livet: «Altså, da jeg var yngre, så vet ikke om vi, jeg følte vel kanskje ikke akkurat at det var noe fin dialekt, for det hadde sammenheng med at det var litt slik bondsk da du kom til byen og slik». Andre forteller at de har mer nøytrale holdninger til dialekten, og at det ikke har føltes som noe alternativ å snakke noe annet enn Solung-dialekt. For eksempel uttrykker MO652 det slik: «Nei, jeg har vel ikke egentlig hatt så mye forhold til det annet enn... Ble fortalt hjemme at dialekta, det er godt nok».

Flere av de eldre informantene bemerker imidlertid at de ofte har hørt fra andre som ikke er fra Solør, at de synes at Solør-dialekten er fin. Det er verdt å merke seg at ingen av de eldre informantene viser til at de har fått negative reaksjoner på dialekten når de har snakket med språkbrukere fra andre kanter av landet. KO652 sier imidlertid følgende:

«Og kanskje har ikke fått den aksepten muligens i samfunnet, som hun burde, det, jeg vet ikke. For trønderne, de er jo veldig på da. Blant annet, og disse her som skarrer på r-ene, i Stavanger og i Mandal og i Kristiansand og, altså, de er da så flinke til å promotere dialekta si, og så kommer vi da ...»

Dette vitner om at hun har en oppfatning om at Solør-dialekten ikke har helt samme status som andre mer utbredte dialekter, til tross for at hun ikke har opplevd negative reaksjoner på egen dialektbruk. Hun impliserer også at solunger er noe unnskyldende eller i overkant ydmyke når det kommer til dialektbruk; de er ikke like flinke til å promotere dialekten som andre er. Det er noe uklart hva hun mener med å *promotere* dialekten, men det kan være grunn til å anta at hun mener at solunger muligens ikke *braker* dialekten like mye i alle situasjoner. Dette kan vi se i sammenheng med språklig tilpasning som jeg skal drøfte nedenfor.

5.6.4 Oppsummering språkholdninger

Det kommer frem at flere av informantene, både blant de yngre og de eldre, ikke synes at Solør-dialekten er spesielt fin. Solør-dialekten befinner seg i et område der flere mener (for eksempel Røyneland, 2020 og Mæhlum, 2009) at dialektene er mer utsatt for stigmatisering. Mæhlum (2009, s. 16) beskriver det som at språkbrukere fra dette området av landet stiller med et «språksosialt handikapp». Dette kan forklare at såpass mange av informantene viser noe negative holdninger til egen dialekt, selv de eldre informantene som har en stor andel tradisjonelle former i språket sitt. Det er rimelig å anta at det «språksosiale handikappet», og de negative holdningene som kan være en følge av dette, vil ha innvirkning på talemålet til språkbrukerne i området. Det er kanskje dette som viser seg i den yngste aldersgruppen, og som kan være noe av bakgrunnen for at det er vesentlig forskjell på språkbruken innad i denne aldersgruppen. Det ene paret, JU201 og GU201, uttrykker negative eller nøytrale holdninger til Solør-dialekten, og JU201 forteller at hun ikke føler at identiteten hennes er spesielt knyttet til Solør. Dette står i kontrast til JU202 og GU202 som uttrykker positive holdninger til Solør-dialekten, og de er veldig klare på at deres identitet er knyttet til hjemstedet. JU202 og GU202 har vesentlig flere tradisjonelle former i språket sitt enn det andre unge paret har, og dette kan vi sette i sammenheng med at de viser mer positive holdninger til dialekten og sterkere tilhørighet til hjemstedet.

5.7 Språklig tilpasning

I intervjuene snakker flere av informantene om møter med språkbrukere fra andre steder i landet, og i den forbindelse forteller flere at de legger om dialekten sin noe når de snakker

med folk som ikke er fra Solør. For eksempel sier KO653 følgende: «Nei da, men som sagt, er 'n utenbygds noen gang, så legger du vel kanskje, så bruker du vel kanskje ikke de aller groveste Solung-ordene, da finner du noen andre ord i stedet». Hun setter dette i sammenheng med språkholdninger, men også forståelse. Hun bemerker at hun ikke synes dialekten er veldig pen, men på tross av dette skammer hun seg ikke over dialekten. Det hun imidlertid gjør er å tilpasse dialekten når hun er for eksempel i Oslo, da vil hun unngå de «groveste» dialektordene for å unngå at samtalepartnerne skal måtte spørre for å få klarhet i hva ordene betyr. MO651 forteller også om en bevissthet rundt språklig tilpasning: «Nei, nei, da jeg var i militæret, så da måtte 'n jo legge bort dialekta. Kom herfra og var i militæret på Vestlandet, så da var det ikke å prate solung.» Han bemerker at grunnen til dette var at det ikke alltid var lett for de andre å forstå ham.

Det er imidlertid interessant å merke seg at KO651 forteller at hun aldri la om sin dialekt da hun jobbet i Oslo: «Men da jeg gikk på Ullevål, dette året. Da, jeg pratet solung, som jeg gjør nå, og jeg tenkte, det var ingen annen som la om språket sitt.» Her blir det tydelig at KO651 har en svært ulik opplevelse i forhold til det MO651 hadde, ettersom han uttrykker at det var nødvendig å legge bort dialekten. Kanskje var dette knyttet spesielt til at han var på Vestlandet, og at han følte at han måtte tilpasse seg mer der fordi dialekten skilte seg såpass ut.

De yngste informantene har en klar bevissthet rundt det «å legge om», eller tilpasse seg, som også står i kontrast til slik KO651 opplevde det da hun var ung. JU202 forteller at det hender at hun legger om dialekten sin for å øke forståelsen:

Ja, noen ganger (...) så har jeg gjort det. Fordi, hvis folk ikke skjønner og, og det... Noen ganger så, solung blir litt sånn uformelt. Eller ikke like profesjonelt på en måte, i blant, føler jeg. I hvert fall hvis du prater med en som prater gærpent, høres ut som dronning Sonja, liksom! Da legger jeg over for da er jeg redd for å ikke bli forstått da, i hovedsak.

Her er JU202 inne på to forskjellige ting: hun legger om fordi hun ønsker å bli forstått, hun føler også at solung blir uformelt og uprofesjonelt. Dette er i tråd med det de andre informantene sier; tilpasning og språkholdninger henger tett sammen.

GU202 forteller imidlertid at det er viktig for ham å ikke tilpasse seg for mye. Dette er litt i tråd med det KO651 forteller, men kanskje noe mer bevisst:

«Så det er mange som faktisk ikke vil prøve å skjønne det vi sier heller. Det er jo ikke umulig å forstå det, for det er jo norsk alt sammen, så hvis en legger litt flid i det, så skjønner 'n jo hva de fleste dialektene er. Hvert fall hvis 'n prøver å høre etter. Men jeg opplever at det er mange som kanskje setter seg litt over alle andre på grunn av at de prater standardtalemål, og da ikke vil en gang prøve å forstå det vi sier. Så jeg har opplevd det at da vi jobber i butikk, og folk kommer i fra Oslo og... De strekker litt på nesen, men jeg prøver å være konsekvent og ikke vike unna for det. De får forstå det eller ikke, hvis de vil eller ikke. Syns jeg da»

GU202 viser her en klar intensjon om å ikke tilpasse språket sitt for mye. Han ønsker ikke å konvergere mot språket til for eksempel Oslo-folk. Denne bevisstheten rundt å la være å tilpasse språket kan sees i sammenheng med at GU202 er opptatt av å holde på dialekten, og han mener muligens at det å tilpasse språket for mye kan føre til at det vil være vanskeligere å beholde den tradisjonelle dialekten.

MO653 viser også en klar bevissthet rundt språklig tilpasning, men han uttrykker at det i blant er nødvendig å konvergere mot samtalepartnerens språk:

«Men det er klart at noen ganger så, da du skal uttrykke deg og slik, så må 'n jo på en måte være litt bevisst på, på valg av ord og slik da. For det er klart at skal du kommunisere, så er det en avsender og en mottaker, og du har ansvar begge to, så det er klart en behøver ikke bruke de mest, kanskje... Altså, du må bli forstått.»

5.7.1 Oppsummering språklig tilpasning

Felles for mange av informantene er at de uttrykker en klar bevissthet rundt det å tilpasse språket sitt, enten det er i den ene eller den andre retningen. Jeg antar at språkbrukerne fra Solør kanskje har en større bevissthet rundt dette enn språkbrukere som snakker mer utbredte dialekter. Det er interessant at mange av dem uttrykker at i møte med språkbrukere fra andre deler av landet, så føler de at de er nødt til å konvergere mot samtalepartnerens språk. Det virker også som at det er et språkbruksmønster for enkelte av informantene der de endrer dialekten noe når de er utenbygds. GU202 skiller seg ut ved at han reflekterer rundt at han

ikke finner det nødvendig å konvergere i stor grad, han mener at det bør være mulig for de fleste språkbrukere å forstå dialekten uten for mye tilpasning. Kanskje gjør dette ham til den språkbrukeren som stiller mest krav til at samtalepartneren også tilpasser seg.

Konvergens kan skje bevisst eller ubevisst, men naturlig nok snakker informantene hovedsakelig om de bevisste prosessene. JU202 er den eneste som uttrykker at hun blir «lett påvirket» av andres språk; dette kan kanskje vitne om at hun ikke alltid føler at den språklige tilpasningen er et like bevisst valg. Ingen av informantene sier noe som tyder på at de divergerer, altså at de bevisst markerer avstand til for eksempel språkbrukere fra Oslo-området gjennom å bruke ekstra mye tradisjonelle former. Jeg tolker selv GU202 som at han *ikke* konvergerer, heller enn at han bruker ekstra mye tradisjonelle former for å markere avstand.

Det er tydelig at språklig tilpasning og språkholdninger henger tett sammen. Det er mulig at språkholdningene kan ligge til grunn for noe av tilpasningen språkbrukerne gjør. JU202 uttrykker at hun mener at solung kan oppfattes som uformelt, og kanskje kan denne holdningen føre til at hun tilpasser språket til samtalepartneren i sammenhenger som er mer formelle, og der hun ønsker å fremstå som profesjonell. Slik sett kan de språklige holdningene føre til språklige handlinger som kan gi utslag i at språkbrukerne bruker færre tradisjonelle dialektformer.

5.8 Oppsummering av drøftingen

Vi har sett at det skjer språklige endringer i Solør-dialekten fordi det er betydelig forskjeller mellom språket til de yngre informantene og språket til de eldre informantene. De eldre informantene bruker langt flere tradisjonelle former enn de yngre. Det er imidlertid ikke lett å avgjøre hva slags påvirkning som preger disse språkendringene, det så vi i den korte drøftingen av de språklige variablene i sammenheng med regionalisering og standardisering. I drøftingen av mulige årsaker til språkendringene, har uttalelser fra informantene vært viktig for å kaste lys over sosiale nettverk, språkholdninger og språklig tilpasning.

Kapittel 6: Konklusjon

I denne masteroppgaven har jeg undersøkt talemålsendringer i Solør-dialekten.

Problemstillinga til oppgaven er: Hva slags endringer kan vi se over tid i Solør-dialekten, og hva kan være årsaker til disse endringene? Jeg har forsøkt å belyse dette ved å sammenligne talemålet til eldre og yngre språkbrukere fra Solør. Dette har jeg gjort gjennom å undersøke fem språktrekk (variabler), og fastslå hvilken variant av språktrekket informantene bruker.

Problemstillingen i denne oppgaven er altså todelt. Det første spørsmålet handler om hva slags endringer vi ser over tid, og det andre spørsmålet handler om årsaker til endringer. Jeg begynner med det første spørsmålet.

6. 1 Hva slags endringer kan vi se over tid i Solør-dialekten?

I denne oppgaven har jeg utført intervjuer med en eldre aldersgruppe, der informantene er 65-80 år, og en yngre aldersgruppe, der informantene er 18-20 år. Gjennom å gjøre analyser av disse intervjuene har jeg avdekket at det er store forskjeller mellom de to aldersgruppene. Dette prosjektet er en undersøkelse av språklige endringer over tenkt tid, og premisset for slike undersøkelser er at man mener at språklige forskjeller mellom aldersgrupper viser at det foregår språklige endringer. Analysen av dataene i denne undersøkelsen viser at de yngre informantene bruker langt færre tradisjonelle former enn de eldre informantene. Dette gir et visst grunnlag for å si at det foregår språklige endringer i Solør-dialekten.

Innenfor talemålsforskningen i Norge har man vært opptatt av å avgjøre hvorvidt språkendringer skjer som følge av enten regionalisering eller standardisering. Det viser seg å være vanskelig å avgjøre om språkendringene i Solør skjer som følge av regionalisering eller standardisering. Utfordringen er at det hovedsakelig er to varianter av språktrekket; i de fleste tilfeller finnes det ikke en tydelig regional variant av språktrekket. Dermed fører ikke diskusjonen om regionalisering og standardisering fram til noe svar, men det er imidlertid heller ikke målet med denne oppgaven.

Resultatet av språkendringene er at det blir færre forskjeller mellom Solør-dialekten og de nærliggende talemålene. Dette fenomenet kalles dialektnivellering. Min undersøkelse slutter seg dermed til andre undersøkelser på Østlandet som fastslår det samme: dialektene på

Østlandet blir «jevnet ut» og det blir færre forskjeller mellom talemålene som finnes i denne regionen.

Jeg oppdaget også i arbeidet med opptakene at det var stor variasjon i språket til de yngste informantene. Det ene paret hadde mange moderne former, mens det andre paret hadde til sammenligning relativt mange tradisjonelle former. Dette viser at på tross av at resultatene av undersøkelsen peker mot at det skjer språklige endringer i Solør-dialekten, så er det ikke slik at de tradisjonelle dialektformene forsvinner helt fra de unges språkbruk.

6.2 Hva kan være årsaker til språkendringene?

Undersøkelsen min viser ingen klar årsak til at det skjer endringer i Solør-dialekten. Årsaker til språkendringer er sammensatte, og jeg mener at det trengs en større oppgave enn denne for å gi omfattende forklaringer på talemålsendringer. Det er imidlertid flere faktorer som *kan* være mulige forklaringer på språkendringer, og disse skal jeg oppsummere nedenfor.

Jeg har drøftet språkholdninger som en mulig årsaksfaktor til at det skjer endringer i Solør-dialekten. Det er interessant at flere av informantene uttrykker nokså negative holdninger til Solør-dialekten. De negative holdningene mot dialekten innebærer at den ikke er særlig pen, og én informant mener at den er uformell. I den yngre aldersgruppen ser vi at de to informantene som har flest moderne former i språket sitt også har negative eller nøytrale holdninger til dialekten, mens det andre unge paret har mer positive holdninger til dialekten, og de har flere tradisjonelle former i språket. Jeg mener at språkholdningene kan påvirke språket, og dette kan være en *mulig grunn* til at språkendringer skjer i Solør-dialekten.

Mange av informantene uttrykker at de endrer språket sitt når de er utenbygds eller når de snakker med noen som ikke snakker Solør-dialekten. Det er ulike forklaringer på dette språkvalget. Noen legger vekt på forståelse; de ønsker å gjøre det enklere for samtalepartneren å forstå dem. Dette dreier seg altså om språklig tilpasning, og det er tydelig at nesten samtlige informanter har en klar bevissthet rundt nettopp språklig tilpasning. De fleste informantene uttrykker at de føler at det er nødvendig å tilpasse seg til samtalepartnerens språk. Én informant skiller seg ut ved at han har en klar bevissthet rundt å *ikke* tilpasse seg språklig; han mener at de fleste bør kunne forstå ham uten at han må endre på talemålet sitt. Tilpasningen henger sammen med språkholdninger for en del av informantene;

de snakker gjerne om å tilpasse språket samtidig som de snakker om hvorvidt dialekten er fin eller stygg, eller at den kan oppfattes som uformell.

Jeg har også drøftet hvorvidt sosiale nettverk har noe å si for talemålet til mine informanter. I den yngre aldersgruppen er det to av informantene som har én forelder hver som ikke er fra Solør. Den ene informanten har få tradisjonelle former, mens den andre informanten har til sammenligning relativt mange tradisjonelle former. På bakgrunn av dette har jeg fastslått at foreldrebakgrunnen antakeligvis ikke påvirker talemålet til de yngre informantene i stor grad.

Språkholdninger kan være en årsak til språkendringene som skjer ettersom flere undersøkelser viser en viss sammenheng mellom språkholdninger og antall tradisjonelle dialektformer i språket. I tillegg mener jeg at det jeg har sett blant mine yngre informanter også bygger opp under dette. Vi har også sett at mange av informantene har en sterk bevissthet rundt språklig tilpasning, og flere mener at det er nødvendig at de tilpasser seg samtalepartneren når de snakker med folk som ikke har samme dialekt som dem. Språkholdninger og språklig tilpasning virker å ha tett sammenheng for flere av informantene; det tyder på at språklige *holdninger* fører til språklige *handlinger*, og kanskje *kan* dette i sin tur føre til språklige *endringer*.

6.3 Oppsummering

For å konkludere: i denne oppgaven er jeg ikke i stand til å fastslå klare årsaker til at dialektendringene skjer. Årsakene til språkendringer er mer sammensatt enn det er mulig å avdekke i en oppgave av dette omfanget. Jeg har imidlertid pekt på noen mulige forklaringer på endringene som skjer i talemålet i Solør som jeg mener det er verdt å merke seg.

Jeg håper at denne oppgaven kan inspirere til mer interesse rundt et talemål som, for å si det med informanten KO652 sine ord, «kanskje ikke har fått den aksepten, muligens, i samfunnet, som hun burde». Jeg vil legge til at det er et interessant talemål som ikke har fått den oppmerksomheten det kanskje burde fått! Videre ønsker jeg å understreke at alt «håp» er ikke ute for dem som ønsker at den tradisjonelle Solør-dialekten skal bestå: på tross av at resultatet fra denne undersøkelsen peker mot at det skjer endringer i dialekten, så er det fortsatt vesentlig variasjon i språket til informantene. Dette gjelder også de unges språkbruk. Fortvil ikke, enkelte solunger holder fortsatt relativt godt på dialekten!

Litteraturliste

Akselberg, G. (2006) Horisontalistar versus vertikalistar. Om ulike tolkingar av talespråklege endringsprosessar i Noreg. *Målbryting* 8., s. 133–150.

Universitetet i Bergen.

Aasen, V. (1999) *Slik tala vi. Dialektordbok fra Stange*. Stange Morsmålsforening.

Aasmundtveit, O. *Høtt skjer 'a? Ei sosiolingvistisk gransking av talemålet til unge i Vest-telemark*. Masteroppgave. Universitetet i Bergen. Tilgjengelig fra: https://bora.uib.no/bora-xmloi/bitstream/handle/1956/2711/Masterthesis_Aasmundtveit.pdf?sequence=4&isAllowed=y (Hentet: 31. august 2022).

Austad, O. (1973) Kirke og religion, i Skirbekk, H. (red.) *Øvre Solør: Alminnelig Historie*. Våler og Åsnes: Våler og Åsnes kommuner.

Bjørnskau, K. og Østby, L. (2022) Finnskogene, i *Store norske leksikon*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/Finnskogene> (Hentet: 31. august 2022).

Borg, A. (1974) Opplandsmål, i Skogstad, O. (red.) *Austlandsmål: språkarv og språkbruk på indre Austlandet*. Oslo: Det norske samlaget, s. 26-45.

Bugge, E. (2020) Sosiolingvistisk undersøkelse av talemålsvariasjon og dialektendring, i Neteland, R. og Aa, L. I. (red.) *Master i norsk. Metodeboka 2*. Universitetsforlaget.

Christiansen, H. (1976) *Norske dialekter*. Oslo: Tanum-Norli.

Faarlund, J. T. (2000) *Totenmålet*. Toten kommune: Stiftelsen Toten økomuseum og historielag.

Fintoft, K. og Mjaavatn, P.E. (1980) *Språksosiologiske forhold i Trondheim bymål*. Tapir.

- Hegdahl Jensen, I. (2006) *Språkholdninger i Sandefjord. En kvantitativ sosiolingvistisk undersøkelse av språkholdninger og språkbruk blant unge i Sandefjord*. Masteroppgave. Universitetet i Oslo. Tilgjengelig fra:
<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/26779/MasteroppgavexIselinxHegdahlxJensen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Hekneby, I. (1999) *Isa på Mjøsen: Noen opptegnelser om hedmarksmål*. Opplandske bokforlag.
- Holland, A. K. (2001) *Hedmarksdialekten i dag – en undersøkelse av språk og språklige motiv hos 12 ungdommer fra bygd og by på Hedmarken*. Masteroppgave. Universitetet i Tromsø. Tilgjengelig fra:
<https://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/182/thesis.pdf;sequence=1>
- Hårstad, S, Mæhlum, B. og van Ommeren, R. (2021) *Blikk for språk. Sosiokulturelle perspektiver på norsk språkvirkelighet*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Jahr, E.H. (1986) *«Har det på tunga»: kort innføring i norske dialekter*. Oslo: Novus.
- Jahr, E.H. (1990) *Den Store dialektboka*. Oslo: Novus.
- Johannesen, J. B. (2015) Oslo-språket de siste to hundre år, i Sandøy, H. (red.) *Talemål etter 1800*. Oslo: Novus Forlag, s. 269-300.
- Kleiva, T. (1999) *Austlandsmål i endring : dialekter, nynorsk og språkhaldningar på indre Austlandet*. Samlaget.
- Kolsrud, S. (1944) *Utsyn over målet i Øysterdalane og Solørbygdene*. Griegs boktrykkeri.
- Larsen, A. B. (1894) *Lydlæren i den Solørske dialekt: især i dens Forhold til Oldsproget*. Kristiania: Grøndahl & Søns Bogtrykkeri.
- Lie, S. (1990) Indre Østlandet, i Jahr, E. H. (red.) *Den Store dialektboka*. Oslo: Novus, s. 101-117.

Meyerhoff, M. (2019) *Introducing sociolinguistics*. New York: Routledge.

Milroy, L. og Gordon, M. (2003) *Sociolinguistics*. Blackwell Publishing.

Minken, A. og Arntzen, J. G. (2022) Skogfinner, i *Store norske leksikon*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/skogfinner> (Hentet: 31. august 2022).

Mæhlum, B. (2009) Standardtalemål? Naturligvis! En argumentasjon for eksistensen av et norsk standardtalemål. *Norsk lingvistisk tidsskrift*, 27(1), 7–26.

Mæhlum, B. (2020) *Konfrontasjoner. Når språk møtes*. Oslo: Novus forlag.

Nesse, A. (1994) *Kollektiv og individuell variasjon i bergensdialekten*. Bergen: Målføresamlinga, Nordisk institutt.

Neteland, R. og Aa, L. I. (2020) *Master i norsk. Metodeboka 2*. Universitetsforlaget.

Røyneland, U. (1999) Språkleg regionalisering på Røros og Tynset? *Målbryting*, 2, s. 98-117.

Røyneland, U. (2009) Dialects in Norway: catching up with the rest of Europe?. *International Journal of the Sociology of Language*. 2009 (196-197), s. 7-30.
<https://doi.org/10.1515/IJSL.2009.015>

Røyneland, U. (2020) Regional varieties in Norway revisited, i Cerruti, M. og Tsiplakou, S. (red.) *Intermediate Language Varieties: Koinai and regional standards in Europe*. John Benjamins Publishing Company, s. 31-54.

Sandøy, H. (1996) *Talemål*. Oslo: Novus Forlag.

Sandøy, H. (2009) Standardtalemål? Ja, men ...! *Norsk lingvistisk tidsskrift*, 27(1), s. 27-48.

Sandøy, H. (2015) Austlandsmål i endring, i Sandøy, H. (red.) *Talemål etter 1800*. Oslo: Novus Forlag, s. 159-180.

Schulze, H. (1865) *Fra Lofoten og Solør*. Christiania: Cappelens forlag.

Skjekkeland, M. (1980) *Bø-målet i går og i dag: rapport frå ei språkgeografisk og språksosiologisk gransking*. Telemarks distriktshøgskole.

Skjekkeland, M. (2009) *Språk og samfunn i endring. En studie av tilhøvet mellom lokal identitet og talemålsutvikling*. Oslo: Novus Forlag.

Skogstad, O. (1974) (red.) *Austlandsmål: språkarv og språkbruk på indre Austlandet*. Oslo: Det norske samlaget.

Språkrådet (2018) *Kløyvd infinitiv*. Tilgjengelig fra:

<https://www.sprakradet.no/svardatabase/sporsmal-og-svar/kloyvd-infinitiv/> (Hentet: 31. august 2022).

Statistisk sentralbyrå (2022a) *Areal av land og ferskvatn*. Tilgjengelig fra:

<https://www.ssb.no/statbank/table/09280/> (Hentet: 17.08.2022)

Statistisk sentralbyrå (2022b) *Befolkning*. Tilgjengelig fra:

<https://www.ssb.no/statbank/table/06913/> (Hentet: 17.08.2022)

Statistisk sentralbyrå (2022c) *Regionale befolkningsframskrivinger*. Tilgjengelig fra:

<https://www.ssb.no/statbank/table/13600/> (Hentet: 17.08.2022)

Statistisk sentralbyrå (2022d) *Sysselsetting, registerbasert*. Tilgjengelig fra:

<https://www.ssb.no/statbank/table/13472/> (Hentet: 17.08.2022)

Statistisk sentralbyrå (2022e) *Sysselsetting, registerbasert*. Tilgjengelig fra:

<https://www.ssb.no/statbank/table/03321/> (Hentet: 17.08.2022)

Statistisk sentralbyrå (2022f) *Befolkningens utdanningsnivå*. Tilgjengelig fra:

<https://www.ssb.no/statbank/table/09429/> (Hentet: 17.08.2022)

Stausland Johnsen, S. (2015) Språkendringer langs Oslofjorden, i Sandøy, H. (red.) *Talemål etter 1800*. Oslo: Novus Forlag, s. 125-158.

Svendsen, O. (1926) *Solør og Solørfolket*. Kongsvinger: Indlandspostens trykkeri.

Thorsnæs, G. (2020) Solør, i *Store norske leksikon*. Tilgjengelig fra:

<https://snl.no/Sol%C3%B8r> (Hentet: 31. august 2022).

Vikør, L. S. (1999) Austlandsmål i endring, i Kleiva, T. mfl. (red.) *Austlandsmål i endring : dialekter, nynorsk og språkhaldningar på indre Austlandet*. Oslo: Samlaget, s. 13-48.

Vinje, A. O. (1923) *Ferdaminne fraa sumaren 1860*. 7. utg. Oslo: Det norske samlaget.

Åsnes kommune (2022) *Om Åsnes*. Tilgjengelig fra: <https://www.asnes.kommune.no/andre-tjenester/om-asnes/> (Hentet: 31. august 2022).

Vedlegg

Vedlegg 1: Vurdering fra NSD

[Meldeskjema](#) / [Talemåtsendringer i Solør](#) / Vurdering

Vurdering

Dato	Type
24.06.2022	Standard

Referansenummer
470568

Prosjektittel
Talemåtsendringer i Solør

Behandlingsansvarlig institusjon
Universitetet i Bergen / Det humanistiske fakultet / Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier

Prosjektansvarlig
Randi Neteland

Student
Lene Embretsen Strand

Prosjektperiode
01.10.2020 - 01.10.2022

[Meldeskjema](#)

Kommentar
Personverntjenester har vurdert endringen i prosjektslutt dato.

Vi har nå registrert 01.10.2022 som ny slutt dato for behandling av personopplysninger.

Hvis det blir nødvendig å behandle personopplysninger enda lengre, så kan det være nødvendig å informere prosjektdeltakerne.

Vi vil følge opp ved ny planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet/pågår i tråd med den behandlingen som er dokumentert.

Kontaktperson: Gry Henriksen
Lykke til videre med prosjektet!

Vil du delta i forskningsprosjektet ”Talemålsendringer i Solør”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke talemålsendringer i Solør. I dette skrivet får du informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

I denne masteroppgaven er formålet å undersøke endringene i dialekten i Solør.

For å undersøke språklige endringer over tid, vil jeg intervjuere innbyggere fra forskjellige aldersgrupper. Jeg ønsker at ulike typer innbyggere skal være representert, så jeg intervjuer folk av begge kjønn og med ulikt utdanningsnivå.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Bergen er ansvarlig for dette prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta i dette prosjektet fordi du har vokst opp i og bor i Solør.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du velger å delta i dette prosjektet innebærer det at du deltar i et intervju som jeg vil gjøre lydopptak av. Samtalen vil dreie seg om temaer som interesser, sosiale nettverk og hjemstedet. Jeg vil intervjuere to personer (deg og en du kjenner) samtidig, og samtalen vil vare i omtrent en time.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan jeg oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil kun gjøre språklige analyser, og du vil ikke kunne gjenkjennes i materialet. Jeg vil behandle opplysningene dine konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Navnet og kontaktopplysningene dine blir erstattet med en kode som lagres på en navneliste adskilt fra øvrige data. Det er kun Lene E. Strand (student) og Randi Neteland (veileder) ved Universitetet i Bergen som vil ha tilgang til navnelista.

Hva skjer med opplysningene dine når jeg avslutter forskningsprosjektet?

Etter prosjektslutt ønsker jeg å lagre intervjumaterialet og navnelista på ubestemt tid i Målføresamlinga ved Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier, Universitetet i Bergen. De ansatte ved Målføresamlinga vil behandle personopplysningene konfidensielt, og de vil oppbevare navnelista adskilt fra øvrige data. Forskere, inkludert studenter, som ønsker å bruke det samme materialet i et nytt tilsvarende forskningsprosjekt om språk kan få tilgang til datamaterialet etter søknad. Det er ingen geografiske begrensninger for hvem som kan få tilgang, dvs. at også forskere fra andre land kan få tilgang etter søknad. Dersom de ønsker tilgang til personidentifiserende data (dvs. navnelista), blir det sendt ny melding til Personvernombudet, og du blir kontaktet igjen med spørsmål om du samtykker til det. Hvis du har spørsmål som gjelder arkiveringen i Målføresamlinga eller ønsker å utøve dine rettigheter knyttet til dette, kan du kontakte Målføresamlinga på denne adressen:

Målføresamlinga,
Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier
Postboks 7805
5020 Bergen

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir meg rett til å behandle personopplysninger om deg?

Jeg behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Bergen har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan du finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med: Universitetet i Bergen ved Randi Neteland – randi.neteland@uib.no og Lene E. Strand – lene.e.strand@student.uib.no.

- Vårt personvernombud: Janecke Helene Veim – personvernombud@uib.no.

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Randi Neteland
(Forsker/veileder)

Lene E. Strand
(Student)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Talemålsendringer i Solør*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at mine personopplysninger lagres på ubestemt tid i Målføresamlinga etter prosjektslutt

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles slik som beskrevet ovenfor

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3: Intervjuguider

Spørsmål til samtale – aldersgruppe 18-20 år:

Skolen:

- Hvorfor valgte dere å gå studiespesialisering? Vurderte dere å velge noe annet?
- Hvorfor valgte dere å gå på videregående på Flisa? Vurderte dere å gå noe annet sted?
- Hvordan er det å være elev på Solør VGS? Er det godt miljø blant elevene der? Er det noe tilbud, fag for eksempel som dere syns mangler?

Hjemstedet og tilhørighet:

- Hva er bra med å bo i Solør? Hva er ikke så bra?
(Hvis du skulle fortelle om Solør til noen som vurderte å flytte hit, hva ville du sagt?)
- Hvordan syns dere fritidstilbudet til ungdommer er her i Solør? Kulturtilbud osv., er det mye å gjøre? Er det noe som mangler?
- Hva har vært fint med å vokse opp i Solør?
- Føler dere at det at dere er solunger – fra Solør, er en viktig del av identiteten deres?

Fremtiden:

- Hva ser dere mest frem til med å begynne å studere?
- Hva tror dere blir mest utfordrende med å studere og bo for seg selv?
- Hva tror dere blir best med å studere og bo for seg selv?
- Ønsker dere å bo i Solør i fremtiden? Hvorfor/hvorfor ikke?

Sosiale nettverk:

- Hvem tilbringer dere mest tid med annet enn familien?
- Tilbringer dere ofte tid med venner?
- Hvor er de fleste vennene deres fra? Er de fra Solør eller andre steder?

Fritid:

- (Hva gjør dere på fritiden? Hva slags interesser har dere?)
- Drar dere mye ut av Solør for å gjøre/oppleve ting? Er dere mye i Oslo, for eksempel? Eller mye i Kongsvinger?
- Hva er det i så fall dere gjør i Oslo/Kongsvinger?

Språk/dialekt:

- Hva syns dere om Solung-dialekten? Stygg, fin, bondsk, eller er dere nøytrale?
- Hva tror dere andre syns om dialekten? Har dere plukket opp noen holdninger folk har om den?
- Har du opplevd at noen har reagert på talemålet ditt? At de ikke har forstått, latterliggjort det, gitt deg kompliment for det, etc.
- (Er det viktig for deg å snakke Solung, er dialektbruk viktig?)

Tradisjoner:

- Hva slags tradisjoner har dere rundt jul? Hva må dere gjøre på julaften, for eksempel?

Intervjuguide – 65 år og oppover (65-80 år)

Tema I: Barndom

- Hvor i Solør har du vokst opp?
- Var begge foreldrene dine fra Solør? Hva jobbet de med?
- Kan du fortelle litt om hvordan det var å være barn i Solør da du vokste opp? Hvor gikk du på skole, hva gjorde dere på fritida, hvilke fag hadde dere på skolen...
- Hvordan ser du for deg at det er å vokse opp i Solør i dag i forhold til da du var barn?
- Hvordan feiret dere høytider som jul da dere var barn? Hvordan skiller det seg fra julefeiringen i dag? Har dere beholdt noen tradisjoner fra dere var små?

Tema II: Hjemstedet og tilhørighet

- Har dere noensinne vurdert eller ønsket å flytte fra Solør?
- Hvorfor valgte dere å bo i Solør?
- Kunne du tenke deg nå å bo et annet sted enn i Solør?
- Hva er bra med å bo i Solør? Hva er ikke så bra?
- Hvordan er samholdet i Solør? Har det forandret seg hvordan folk forholder seg til hverandre siden dere var unge?
- Hvordan ser dere for dere Solør i fremtida – si om 20-30 år?
- Føler dere at det at dere er solunger – fra Solør, er en viktig del av identiteten deres?

Tema III: Fritid

- Hva slags interesser har dere? Hva bruker dere tiden deres på?
- Hvordan synes dere tilbudet er til folk på deres alder her i Solør? Kulturtilbud, osv. Drar dere mye ut av Solør for å gjøre/oppleve ting?
- Hvordan synes dere fritidstilbudet er her for barn og unge voksne? Hva mangler?

Tema IIII: Sosiale nettverk

- (Hvordan kjenner dere hverandre?)
- Hvem tilbringer dere mest tid med, annet enn den nærmeste familien?
- Tilbringer dere ofte tid med venner?
- Er de fleste vennene deres fra Solør eller fra andre steder?

Tema V: Språk/dialekt

- Hva synes dere om Solung-dialekten? Stygg, fin, bondsk, eller er dere nøytrale?
- Hva tror dere andre synes om dialekten? Har dere plukket opp noen holdninger folk har om den?
- Har du opplevd at noen har reagert på talemålet ditt? At de ikke har forstått, latterliggjort det, gitt deg kompliment for det, etc.
- (Er det viktig for deg å snakke Solung, er dialektbruk viktig?)